

www.jasqazaq.kz

vk.com.jasqazaq

Jasqazaq

Жас қазақ

JAS QAZAQ

ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ, ТАНЫМДЫҚ, АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМАЛЫҚ ЖАСТАР АПТАЛЫҚ ГАЗЕТІ

Газет
2005 жылдың
7 қаңтарынан
шыға бастады

№43

(875)

29 қазан

2021 жыл

КЕСЕЛ

АНТИВАКСЕРДІҢ ӘЛЕГІ

Нұр-Сұлтан қаласындағы мектептердің бірінде шу шығарған Айна Бөкеева 10 тәулікке әкімшілік қамауға алынды. Ол қаладағы №58 мектеп-гимназия қабырғасында «оқушыларға заңсыз екпе салып жатыр» деген ақпарат таратқан. Алайда бұл мәлімет жалған болып шықты.

Білім ордасының басшысы Самал Нұғыманованың айтуынша, 5 қазан күні мектепке Айна Бөкеева бастаған үш әйел баса-көктеп кіріп келген. Олар дене шынықтыру сабағынан кейін өзін жайсыз сезінген оқушыны көріп, оған екпе салынды деп шу шығарыпты. Тіпті осы сәтті таспаға түсіріп, әлеуметтік желіге жариялаған.

— Айна Бөкеева бастаған азаматшалар мектепке кіріп келіп, видеоға түсіре бастады. Олар білім ордасының ішкі ережесі бойынша мектепте таспаға түсіруге болмайды деген талапты ескермеді. Бөкеева мен тілшінің басты мақсаты — әлеуметтік желі арқылы мектептерде оқушыларға екпе салып жатыр деп ата-аналардың үрейін тудыру екені анық, — деді мектеп директоры.

Сондай-ақ Самал Нұғыманова, Айна Бөкееваның үшінші сынып оқушысына «дәретханада ине салынды» деп жалған ақпарат таратқанын да тілге тиек етті. Осының бәрін ескерген аудан аралық мамандандырылған әкімшілік соты оны «бұзақылық» бабы бойынша кінәлі деп таныған. Әкімшілік сот өкілдері:

Айна Бөкеева Әкімшілік құқық бұзу кодексінің 434-бабы, 1-тармағы бойынша кінәлі деп танылып, 10 тәулікке қамауға алу жазасы тағайындалды, — деді.

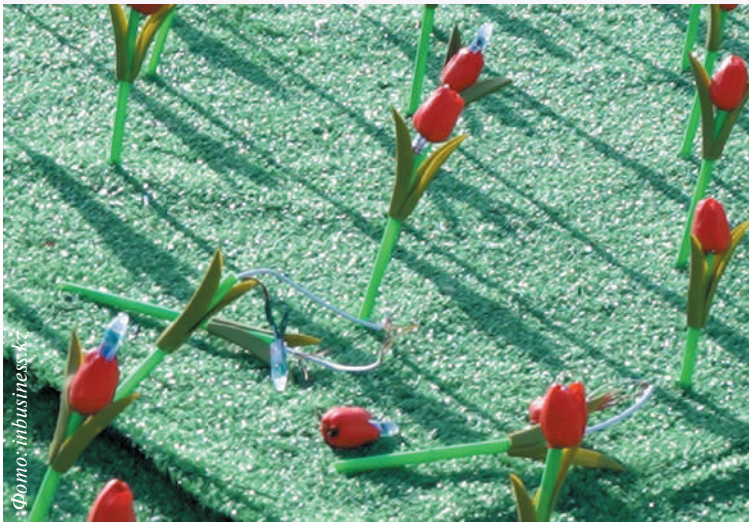
Сот үкімін орындау Шымкент қаласының полиция департаментіне жүктелген. Бірақ шешім әлі заңды күшіне енген жоқ.

Айна Бөкеева вакцина салуға қарсы шығып жүрген белсенділердің бірі. Шымкент қаласында дәрігер болып жұмыс істейді. Өткен жылы ол «коронавирустан халық қынадай қырылып жатыр» деп Президентке видео-үндеу жолдаған. «Науқастарды емдеу хаттамасы дұрыс емес» дегеннен кейін Айна Бөкеевамен денсаулық сақтау министрі Алексей Цойдың өзі байланысып, емдеу тәсілдерін түсіндіріп берді. Қазір Айна Бөкеева өзінің әлеуметтік желідегі парақшасы арқылы коронавирусқа шалдыққандарға ақыл-кеңесін айтып, ем-дом түрлерін ұсынып жүр. Тіпті түрлі видео түсіріп, халықты вакцина салдырмауға ашық үгіттеуге кіріскен.

Диас НҰРАҚЫН

ОРТАДАҒЫ ОЛҚЫЛЫҚ

«ӨНБЕЙ» ЖАТЫП «СОЛҒАН» ГҮЛ

Ғаламторда Ақтау қаласындағы жасанды гүлдерден көмкерілген алаңқайдың қирандысы қызу талқыға түсті. Алдымен жұмсалған қаражатты есептеу ғадетіміз ғой, осыншама пластик гүлдерден жасанды

гүлзар жасау ісіне жергілікті бюджеттен 15 миллион теңге бөлінді. Ерінбей есептеп көрсеніз, аумағы үй орнындай ғана жасыл көгал бетіне «егілген» жасанды жауқазын гүлдерге осынша қаражат жұмсалады дегенге көңіліңіз аса сене қоймайды. Қанша ақша жұмсалғанын тиісті мекемелерге мемлекеттік сатып алу порталы бойынша ұтқан компания есебін берер.

Әрине, іске қосылмай жатып қираған гүл алқабы ақтаулықтардың ашуын туғызғаны заңды. Биылғы жаз Маңғыстаудың маң даласын асқан құрғақшылықпен қысты. Жауын жаумай, шөп шықпай, мал аштықтан қырылды. Шаруалар малға беруге болмайтын жасанды пластик гүлге құртқанша, сол қаражат жем-шөп алуға жұмсалса ғой деген басынасың да айтты. Халықтың салығынан түскен қаржы есебінен бөлінген ақша болған соң, елдің де ерекше назар аударатыны орынды.

(Жалғасы 2-бетте)

БІЗДІҢ СҰХБАТ

Жаңбырсыз жаз биыл шаруаларды орасан шығынға батырды. Ерте көктемнен көкке аузы ілінбей көтерем күйінде жаздың аптабына ұрынған мал батыста қынадай қырылды. Табиғаттың тосын мінезіне еш қайран көрсете алмай, қылқұйрығынан айрылған шаруаның қолында қуарған құрығы мен бос қалған ноқта, жүгені ғана.

Jas qazaq бұл мәселені үнемі назарда ұстап келеді. Маңғыстау облысының шаруаларының жанайқайы, мемлекеттік қолдау, көмекті межелі жеріне жеткізу кезінде жергілікті атқарушы орындардың шенділері олақтық танытқанын, шаруаны шала істегенін де жазды. Маңғыстаудағы мал басын аман алып қалуға шақырған қоғам белсендісі Құрмет Талапқазының да табанды еңбегі ерен. Ел басына күн туғанда, етігімен су кешкен осындай атпал азаматтар атқа қонып, туырлық астына жұдырықтай жұмылған жұртшылықтың жинаған жылуы арқылы батысқа жем-шөп жөнелтті.

Алда қарашаның қара суығына ілесе қылышын сүйретіп қыс келеді. Жаздағы жайсыздықтан Атырау облысының шаруалары да тығырыққа тірелді. Құрғақшылық пен аңқаны көптірген атпап ыстық Атырау атырабын да аяған жоқ. Біз Парламент Мәжілісінің депутаты, Атырау облысының тумасы Сәлімжан Нақпаевпен сұхбатымызды осы қуаңшылық туралы сауалдан бастадық.

Сәлімжан НАҚПАЕВ:

ҚҰРҒАҚШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ БӘРІМІЗДІ АЛАҢДАТТЫ

Jas qazaq: Сәлімжан Жұмашұлы, биыл елімізде ғана емес, жер жүзінің басым бөлігінде құрғақшылық болды. Ал енді өзіміздегі мәселе бойынша сауал қойсам, биыл батыс өңір, онтүстіктің малы ыстықтан, шөптің жоқтығынан қырылды. Депутат ретінде өзіңіз туып-өскен өңірді аралап көрдіңіз бе, шаруалардың жайы қалай?

С.Нақпаев: Биыл Парламент каникулы кезінде, тамыз айында Нұр-Отан партиясының сайлауалды бағдарламасының орындалысы туралы сайлаушылармен кездесу үшін Атырау облысының аудандарын араладым. Осы сапарда облыстық шаруа қожалықтарының да жағдайларымен таныстым. Өйткені биылғы кейбір облыстарда болған құрғақшылық мәселесі бәрімізді қатты алаңдатты.

Жалпы бүгінде Атырау облысы бойынша тіршілігін өрістетіп келе жатқан 3140 шаруа қожалығы бар. Оның ішінде 366-ы егіншілікпен айналысады. Биылғы қуаңшылықтан, мал басының өлімінен шаруашылықтар аман. Бірақ Маңғыстау облысымен шекаралас Жылыой ауданында құрғақшылық зардабы сезілді.

Бүгінде жылыойлық шаруа қожалықтары Қызылқоға ауданынан, Ақтөбе, Батыс Қазақстан облыстарынан шөп алуда. Жалпы Атырау облысы бойынша биылғы жылдық шөптің керек көлемі 574000 тонна.

(Жалғасы 4-бетте)

ҚАЗАҚЫ РЕАЛИЗМ

ҚОҚЫСТА ҚАЛҒАН ЕСКЕРТКІШ

Қызылжарда Алаш арыстарының құрметіне қойылған ескерткіштер қоқыста жатыр. Петропавл қалалық әкімдігі орталық саябақтан сүріп тастауды жөн көрген ескерткіштерді орнатуға кезінде 38 миллион теңге бөлінген болатын. 2010 жылы Петропавл қаласының күніне орай орнатылған арыстардың тас тұғырдағы мүсінін іздеген жұрт саябақтан емес, қоқыстан табады енді.

Фото: azattyq-ruhy.kz

БИРЖАМЕТР

МУНАЙ (brent)

83,11

DOLLAR

426

EURO

495

РУБЛЬ

6,05

JAS QAIRAT – 30

Балжан ҚОЙШЫБАЕВА:

ҚАЗАҚСТАН – МЕНІҢ ЖҮРЕГІМДЕ!

(Тәуелсіздік құрдасының жүрекжарды лебізі 3-бетте)

БИЛІК

Міндет – қызметтерді офлайн режимнен онлайн режимге ауыстыру ғана болмауы керек. Көрсетілетін мемлекеттік қызметтер кешенді және сапалы болсын. Мемлекеттік органдардың цифрлық трансформациясын бюрократиямен, сыбайлас жемқорлықпен және тиімсіздікпен күрес құралы ретінде қарастырған жөн. Цифрландыру жүйесін енгізу мәселелері жөніндегі комиссияның отырысында Президент Қасым-Жомарт Тоқаев осы саладағы негізгі міндеттерді атап көрсетті.

қамтамасыз ету керек. Бұл жұмыстың орындалу мерзімін айтарлықтай қысқартады, осы саладағы сыбайлас жемқорлықты азайтады. Құрылыс құнын төмендетеді. Жер саласын цифрландыру ісі жер бөлу және жер алу кезегінің ашықтығын шешуге септігін тигізеді. Президент бизнес үшін жер учаскелерін тандау және бөлу мәселесін толық цифрландыруды, жылжымайтын мүліктің Бірыңғай мемлекеттік кадастрын құру жұмыстарын жеделдетуді және осы ақпараттық жүйені келесі жылдың алғашқы жарты жылдығынан кешіктірмей іске қосуды тапсырды.

Бұған қатысты Мемлекет басшысы: «Құрылыс жұмыстарының сапасын анықтау

мен өзгерістерді жүзеге асыру. Осыған байланысты Президент жыл соңына дейін цифрландыруға жауапты әрбір вице-министр үшін нақты КРІ әзірлеуді талап етті және Премьер-Министрге олардың қызметіне қатысты ұстанымды қайта қарауды, кадрлық құрамына баға беруді тапсырды.

«Мемлекеттік қызметшілер технологиялық трендтерді түсінуге, оқиғалар мен деректерді жүйелі түрде талдай білуі тиіс. Олар ІТ бизнеспен бір тілде сөйлеуі керек», — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент елді интернетпен қамту мәселесін де сынға алды: «Қазіргі кезде нақты емес нәрсені сату қалыпты жағдайға

айналды. Олар интернет параметрлерінің бірін жарнамалайды да, шын мәнінде мүлде басқасын ұсынады. Жақсарып жатқан ештеңе жоқ. Маған берілген мәлімет бойынша, тіпті елорданың өзінде, сөз бен істің алшақтығы 40-50 пайызға дейін жетеді. Бұл, шын мәнінде, тұтынушыларды алдау деген сөз. Мұндай өрескелдікті доғару керек. Үкіметке әкімшілік құрамды заңдық негізде бекітуді және бұндай заң бұзушылықтар үшін санкциялар белгілеуді тапсырамын. Біз үнемі Қазақстанның аумағы жүз пайызға жуық интернетпен қамтылды деп айтып жүрміз. Кәнеки, мәселенің басын ашып алайық, осы іс жүзінде расталған ақпарат па, әлде жоқ па? Немесе ойымыздағыны шындық деп санаймыз ба?» — деді Президент.

Цифрлық инфрақұрылым қалыптастыру мәселесі оның қауіпсіздігін қамтамасыз етуді қажет етеді. Жеке мәліметтер құқықтық тұрғыдан да, басқа жағынан да сапалы қорғалуы қажет. Осы мәселе туралы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Бұл мемлекеттік жүйелерге ғана емес, мемлекетпен тығыз интеграцияланған жалпы цифрлық экожүйеге де қатысты. Үкімет азаматтардың жеке деректерінің жоғалуына және ұрлануына қатысты жауапкершілікті қатаңдату жөнінде заңнамалық өзгерістер топтамасын әзірлеуі керек», — деді.

Талап ТІЛЕГЕН

ЕЛ АУМАҒЫ ЖҮЗ ПАЙЫЗ ИНТЕРНЕТПЕН ҚАМТЫЛДЫ МА?

Практикалық, қолданбалы цифрландыру — стратегиялық міндет.

Осы орайда Мемлекет басшысы Үкіметке «Атамекен» ҰКП-мен бірлесіп, көрсетілетін барлық мемлекеттік қызметке тексеріс жүргізіп, олардың цифрлық тұрғыдан оңтайландырылуын қамтамасыз етуді тапсырды. Сондай-ақ ең түйткілді деген екі саланы — құрылыс пен жер қатынастарын ерекше атап өтті. Құрылыс саласында техникалық-экономикалық негіздемелерді, жобалық-сметалық құжаттарды және мемлекеттік сараптаманы әзірлеу кезінде қағаз құжаттардан цифрлық форматқа кезең-кезеңмен көшу қажет. BIM технологияларын қолдану мәселесін қазіргі нормативтік-құқықтық тұрғыдан реттеуді

үшін цифрлық құралдарды белсенді әрі кең көлемде енгізу қажет. Негізгі құрылыс компаниялары тұрғын үй, мектеп, аурухана, жол және басқа да әлеуметтік мәні бар маңызды нысандар салу үшін мемлекет қаржысын молынан игеруде. Бірақ, ашығын айтайық, олардың сапасы көбінесе көңілге қонбайды. Күмән туғызады. Бұл жағдай азаматтардың наразылық жасауына алып келеді. Сондықтан Үкімет осы мәселеге баса мән беріп, цифрлық құралдарды қолдануға тиіс», — деді.

Мемлекет басшысы цифрландыру ісіне жауапты вице-министрлер жұмысының нәтижелілігін сынға алды. Олардың басты міндеті — күнделікті бюрократиялық жұмыс емес, цифрлық реформалар

ойымыздағыны шындық деп санаймыз ба?» — деді Президент.

Цифрлық инфрақұрылым қалыптастыру мәселесі оның қауіпсіздігін қамтамасыз етуді қажет етеді. Жеке мәліметтер құқықтық тұрғыдан да, басқа жағынан да сапалы қорғалуы қажет. Осы мәселе туралы Қасым-Жомарт Тоқаев: «Бұл мемлекеттік жүйелерге ғана емес, мемлекетпен тығыз интеграцияланған жалпы цифрлық экожүйеге де қатысты. Үкімет азаматтардың жеке деректерінің жоғалуына және ұрлануына қатысты жауапкершілікті қатаңдату жөнінде заңнамалық өзгерістер топтамасын әзірлеуі керек», — деді.

Аптаның жанайқайы

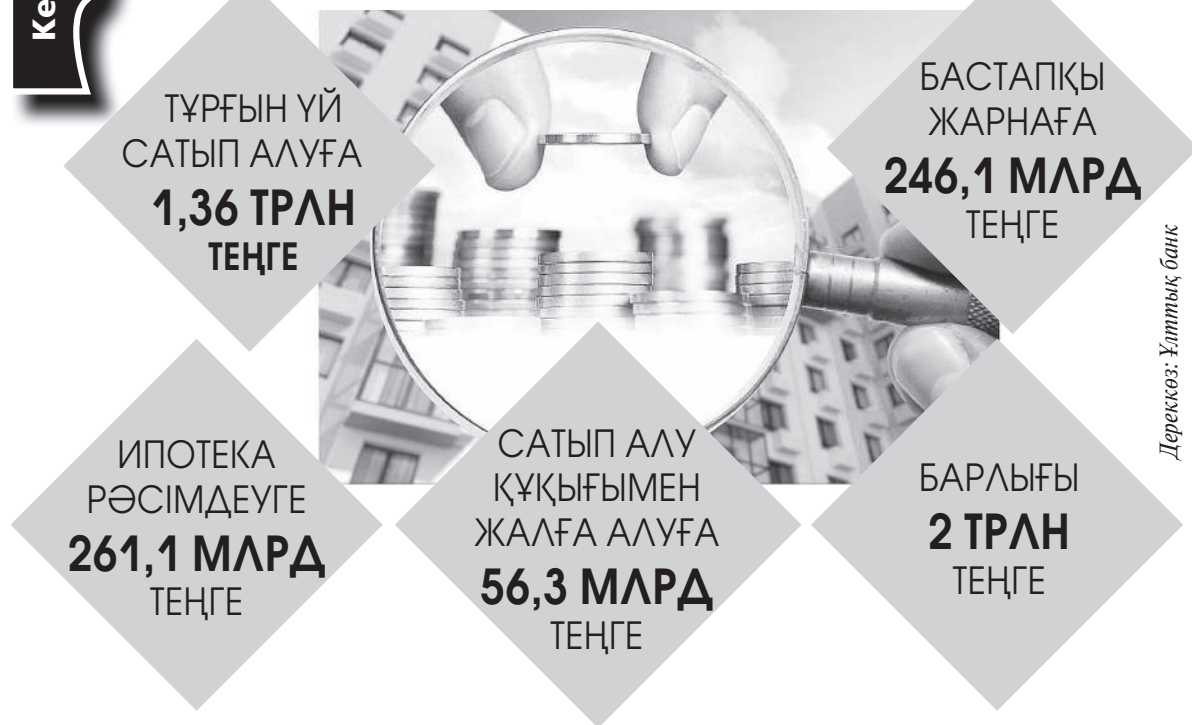
Берік ДҮЙСЕНБИНОВ, Мәжіліс депутаты:

«КҮРІШ ЕГЕТІН ҮШ ОБЛЫСТЫ ҚОСҚАНДА, БІР МИЛЛИОНҒА ЖУЫҚ АЗАМАТҚА ЖҰМЫС БЕРІП ОТЫРҒАН КҮРІШ САЛАСЫНЫҢ ЕШҚАНДАЙ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУСІЗ, БІР ПАРАҚҚА СЫЯТЫН БҰЙРЫҚПЕН СІЗДЕР ҚАЛАЙ ҮШТЕН БІР БӨЛІГІН ҚЫСҚАРТПАҚСЫЗДАР?! КҮРІШ АЛҚАБЫ 29 МЫҢ ГЕКТАРҒА ҚЫСҚАРСА, ОРТА ЕСЕППЕН ҮШ ЖҮЗ МЫҢҒА ТАРТА АДАМ ЖҰМЫССЫЗ ҚАЛМАҚШЫ. ОЛАРДЫҢ ЖАНҰЯСЫН ҚАЛАЙ АСЫРАЙСЫЗДАР?! ӘЛДЕ ОЛАР ДА ӘЛЕУМЕТТІК КӨМЕКТІҢ КЕЗЕГІНЕ ТҰРА МА?!».

Кесте

ЗЕЙНЕТАҚЫ ЖИНАҚТАУ ҚОРЫНАН АЛЫНҒАН ҚАРЖЫ 2021 ЖЫЛ (ҚАҢТАР-ҚАЗАН)

Аптаның ұсынысы

Жигули ДАЙРАБАЕВ,
«Қазақстан фермерлер одағы» қауымдастығының президенті:

«Қазіргі заманда көпшілік қой бағудың қиындағанын, тіпті тиімсіз болып қалғанын алға тартады. Жүн де, тері де сұраусыз қалған соң, бабаларымыз айтқандай, қой бағудың пайдасы «көл-көсір» болмай жатыр. Бірақ Қазақстанның жері кең-байтақ. Өнімнің өзіндік құны төмен болуы үшін жайылым жерлерді барынша тиімді пайдалануымыз қажет. Заман өзгергенімен, қойдың физиологиясы сол қалпында қалды. Бұл салада жаңа технологияларды игеріп, бұрынғы қой бағу дәстүрлерімізбен үйлестіріп, әлеуетті барынша арттыруға болады».

Ортадағы олқылық

«ӨНБЕЙ» ЖАТЫП «СОЛҒАН» ГҮЛ

(Басы 1-бетте)

Сырттан сәуегейлік танытып, тон пішпейік деп Ақтау қаласына қонырау соқтық. Қала әкіміне де, орынбасарына да байланысқа шыққанымызбен, «жиында жүр» деді хатшылары. Жер қатынастары, сәулет және қала құрылысы бөлімінің басшысы Ерлан Сәркеновті сөзге тарттық. Амандық-саулықтан соң әңгіме ауаның түсінгеннен-ақ «бұл сұрақты тұрғын үй коммуналдық-шаруашылығы бөліміне жолданыз, тапсырысты солар берді» деді.

Ақырында Ақтау қаласы тұрғын үй коммуналдық-шаруашылық бөлімінің сектор менгерушісі Айбек Ербөлековтің мән-жайлы білдік.

Jas qazaq: Ермек мырза, сізге қоғамда абың-гүбін әңгіме болып жатқан жасанды гүлдердің «өнбей жатып солуының» себебін сұрайық деп хабарласып отырмыз.

Айбек Ербөлеков: Айта беріңіз, тындап тұрмын.

Jas qazaq: Жасанды гүлдер қандай мақсатта орнатылған? Жалпы орнату жұмыстары толықтай атқарылды ма?

Айбек Ербөлеков: Бұл гүл аланқайы Ақтаудың түнгі көрінісін абаттандыру мақсатында орнатылып жатыр. Түнгі декоративтік әсемдік, түнгі жарықтандыру бағытында іске асып жатқан жоба. Түнде өзгеше рең берген гүлдер, күндіз қызғалдаққа айналып, ақтаулықтардың және қала қонақтарының келіп, суретке түсетін, сәйілдейтін орны болады деп жоспарланған.

Jas qazaq: Тапсырыс берген қай мекеме?
Айбек Ербөлеков: Тапсырыс беруші біздің қалалық тұрғын үй коммуналдық-шаруашылық бөлімі.

Jas qazaq: Жасанды гүлдерді орнату жұмыстары қашан бітеді?

Айбек Ербөлеков: Мемлекеттік сатып алу конкурсы бойынша тапсырысты ұтып алған компания мамандары жұмысты әлі бітірген жоқ. Уақытында іске асырып жатыр. Тұрғындар жұмыстың сапасыздығын сынға алып, өз пікірлерін айтып, түсінбеушілік туындап отыр. Негізгі бұл гүлдер сапасыз емес, орнатпай жатып сынып қалатын. Бұл адам қолымен жасалған бұзақылық деп есептейміз. Әйтпесе, гүлдің астына төселген жасанды кілемшені түретіндей, қалаулы гүлдерді құлатып кететіндей жел, боран Ақтауда болған жоқ.

Jas qazaq: Жасанды гүлмен көмкеріп абаттандыру жұмысына 15 миллион теңге жұмсалады екен. Мемлекеттік сатып алу конкурсында жобаны ұтып алған компанияның тәжірибесі бар ма? Жергілікті мекеме ме?

Айбек Ербөлеков: Жоқ, жергілікті мекеме емес, Алматы қаласындағы компания ұтып алды. Олар бұған дейін оңтүстік астанамызда да осындай абаттандыру, әсемдеу жұмыстарын жүргізген.

Jas qazaq: Жұмысты аяқтауға әлі де уақыт бар дедіңіз. Демек құлаған гүлдерді қайта қалпына келтіріп реттейді ғой.

Айбек Ербөлеков: Әрине, біз декоративтік кешенді қабылдап алғанда, атқарылған шаруаны жіті тексереміз. Келешекте күтімге алу, қарау кепілдік мерзімі біткеннен кейін бізге жүктеледі.

Сұхбаттасқан Қуаныш РАХМЕТ

Аптаның алаңы

Марат БӘШІМОВ,
Еуропалық құқық және адам құқығы институтының директоры:

«Соңғы уақытта әлемде сыбайлас жемқорлықтың жаңа форматы пайда болды десек болады. Ендігі уақытта адамдар параны ақшамен, сыйлық жасау арқылы ғана емес, биткойн түрінде де ұсына бастады. Бұл жаңашылдық біздің өлге өлі жете қойған жоқ. Дегенмен оның алдын алған жөн. Осы мақсатта заманауи IT-технологиялардың қыр-сырын жетік меңгерген отандық жас мамандарды көптеп өзірлеу қажет. Сосын оларды сыбайлас жемқорлықпен күрес ісі және басқа да мемлекеттік қызметке тарту керек».

JAS QAIRAT – 30

Қазақстан Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған *Jas qazaq* газетінің арнайы жобасы. Тәуелсіздік құрдастары өзі туралы, егемен елдің мерейі туралы ой қозғайды.

Балжан Қойшыбаева – регбиден Қазақстан ұлттық құрамасының капитаны. 2018 жылғы Азия ойындарының қола жүлдегері. 2018 және 2019 жылдары Азия чемпионатының қола жүлдегері атанды. Егемен елдің еркін ұланы халықаралық дәрежедегі спорт шебері. Спортшы қыздың Тәуелсіздік қадір-қасиеті, елдік ерен ұғымы туралы өз айтары бар.

Мен 1994 жылы Алматы қаласында дүниеге келдім. Бүгінде регбиден Қазақстан ұлттық құрамасының капитанымын. Одан бөлек, Алматы клубында да капитандық міндетті атқарамын. Спорт пен өнерді қатар өрген әулеттің екінші қызымын. Үлкен әпкем — мемлекеттік қызметкер. Мен спортшымын. Менен кейінгі сіңлім университетте оқиды. Інім — өнер саласында. Кішкентайымнан өнерге, спортқа жақын болып өстім. Мектепте оқып жүрген кезімде жаттықтырушы келіп, дене бітімі спортқа лайық қыздарды тандап, үйірге жазып алып кетті. Бойым қысқа болғандықтан, іріктеуден өте алмадым. Қасымдағы құрбым іріктеуде өзінің шеберлігін көрсетіп,

Балжан ҚОЙШЫБАЕВА:

ҚАЙ ЕЛДЕ, ҚАЙ ЖЕРДЕ ЖҮРСЕМ ДЕ, ҚАЗАҚСТАН – ЖҮРЕГІМДЕ!

құрама команданың капитаны болғаным бес жыл болды. Бұл шешімді 2016 жылы Азия ойындарының алдында біздің бас бапкеріміз Валерий Игоревич Попов шығарып, тағайындаған болатын. Бастапқыда маған артқан сенімді ақтай аламын ба деген қорқыныш болды. Өйткені біздің командада менен де тәжірибелі, жасы үлкен спортшылар бар. Оларға өзім қалай ерік-жігер беріп, ынталандырамын, мотивация бере аламын ба деген де үрей болды. Біздің команда екі рет іріктеу турниріне қатысты. Сол екі турнирде бізге жолдама алуға бір қадам жетпей қалды. 2014 жылы сол іріктеу турнирінде екінші орынды иелендік. Ал Азия ойындарына бір ғана команда бару керек. 2018 жылы іріктеу турнирінде біз үшінші орын алдық. Осыдан кейін қарсыластарымыздың ойынын жіті зерттей бастадық. Қателіктерімізді түзеп, жақсы нәтиже көрсету үшін барымызды

салдық. 2024 жылы болатын Олимпиада жолдамасын алу үшін дайындыққа кірісіп кеттік. Қазіргі дайындықтарымыз Алматы қаласында өтіп жатыр. Келесі жаттығу Өзбекстанда жалғасадy. Мен үшін ең маңызды жарыстардың бірі — регбиден өткен әлем чемпионаты болды. Сол кезде ең алғаш рет еліміздің Әнұраны шырқалды. Көзіме жас жиналып, жүрегім жарылардай сезімде болдым.

2016 жылы әйгілі бапкер Джон Фэллон Ирландияға шақырды. Франция елінен де ұсыныстар болды. Ресейден де ойнауға сауын айтып келгендер бар. Егер мен шет мемлекетке барсам, ата-анамнан жақындарымнан алыста боламын. Елімнен жырақ кетсем, сағынышымды қалай басамын деген оймен ол шақыртулардан бас тарттым. Өз елімде қаламын деген шешім қабылдадым. Осы Тәуелсіз Қазақстан деген мемлекетте туғаным, өскеніме, мақтан тұтамын. Қай елде, қай жерде жүрсем де, Қазақстан менің жүрегімде! Әрқашан ансам, қашан оралатынымды күтіп жүремін. Егер біз егеменді ел атанбасак, мұндай бақыттың бірі де бұйырмас еді.

Қуаныш РАХМЕТ

Тәуелсіздік тәбәрігі

Қазақстан Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай, Анадолі төрінде халықаралық «Алаш» және Махмұт Қашқари әдеби сыйлығының лауреаты, жазушы Нұрғали Ораздың түрік тіліне аударылған «Қазығұрт оқиғалары» кітабының тұсаукесері өтті.

Салтанатты шара Қазақстанның Түркиядағы елшілігінің ұйымдастыруымен, Әл Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің қолдауымен XVI халықаралық Анкара кітап көрмесі аясында жүзеге асты.

Жинақтың алғысөзін білім ордасының басшысы Жансейіт Қансейітұлы жазып, ҚазҰУ түлегі әрі қызметкері Нұрғали Ораздың қазақ әдебиетіне қосқан үлесі мен қаламгерлік қуатына тоқталған. М.Әуезов, З.Қабдолов, М.Қаратаев сияқты әдебиет алыптары қазақ білімі мен ғылымының қара шаңырағында оқып, қызмет етіп, өзіндік мектеп қалыптастырғанын баяндай келе, осы мектептен тәлім алған жазушының

«ҚАЗЫҒҰРТ ОҚИҒАЛАРЫ» ТАНЫСТЫРЫЛДЫ

шығармашылық жолын сараптайды. Сондай-ақ қарымды қаламгердің сүбелі туындары ел егемендігін алғаннан кейін дүниеге келіп, қандай қиын-қыстау заман болмасын өз шығармашылығына адалдық танытқанын жеткізеді. Жазушының қайталанбас қолтаңбасына, кейіпкерлерінің сан алуандығына, ойының тереңдігіне, кемелдігіне маңыз береді. Түрік тіліне тәржімаланған «Қазығұрт оқиғалары» әңгімелер жинағының туыс халықтарды әдебиет арқылы жақындастыра түсеріне үміт артады.

Жаңа жинақтың Анкара төріндегі таныстырылымында Қазақстанның Түркиядағы елшісі Абзал Сапарбекұлы топтаманың Тәуелсіздіктің 30 жылдығы, Түркия Республикасының 100 жылдығы қарсаңында оқырман қолына тигенін, жинаққа енген «Бақыт құсы», «Онаша арал», «Түрік аспанындағы қазақ жұлдызы», «Ақ тырналардың ұясы», «Қазығұрт оқиғасы», «Біз, ол, мерседес және махаббат»,

«Түндегі жетім тамшылар», «Қайыршының жұлдызы», «Боранбай барон — теріс ағаш» туындыларының түрік ағайындардың көңілінен шығарына сенім білдірді.

Еуразия Жазушылар одағының төрағасы Якуп Өмерғұлу өзі басқаратын «Бенту» баспасынан жарық көрген туындының тарихи-

мәдени салмағын сипаттап, Қазығұрт тауларын көріп өскен қаламгердің суреткерлік қырын жоғары бағалады.

Еуразия Жазушылар одағының басқарма мүшесі, кітап аудармашыларының бірі — Жәмила Қынажы қазақ әдебиетінің белді өкілі Н.Ораздың жазушылық стилі мен жанрлық ерекшеліктері туралы баяндама жасап, әр шығарманың арқалаған жүгі мен көтерген міндетін жан-жақты таныстырып өтті.

Жазушы Нұрғали Ораз өз кезегінде бұған дейін жекелеген әңгімелері түрік тіліне аударылғанымен, алғаш рет жеке кітап ретінде жарық көргенін жеткізіп, шараны ұйымдастырушыларға ризашылығын білдірді.

Соңынан елші Абзал Сапарбекұлы жазушы Нұрғали Оразға, Еуразия Жазушылар одағының төрағасы Якуп Өмерғұлуға, аудармашылар Мәлік Отарбаев, Жәмила Қынажы және Ашур Өздембергеге алғыс айтты.

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

Түйткіл

Газетіміздің Шымшардағы тілшісіне хабарласқан тұрғындар арыз-шағымын жеткізді. Олар Абай ауданына қарасты Қазығұрт шағынауданында № 34 бағыттағы автобустың жүруі мен шұрық-тесік жолдар, балалар ойнайтын алаң, аялдама мен көшеде жарықтың жоқтығы сияқты түйткілдерді жайып салды.

Мұны естіген соң, өз көзімізбен көру үшін шаһардан 2 шақырым жерде орын тепкен шағынауданға жеттік. Бір қызығы, Қазығұрт елді мекенінің қалаға қосылғаны кеше емес, егемендік алғалы бері қаланың еншісінде. Алайда 30 жылдан бері жетім қыздың күйін кешіп келеді.

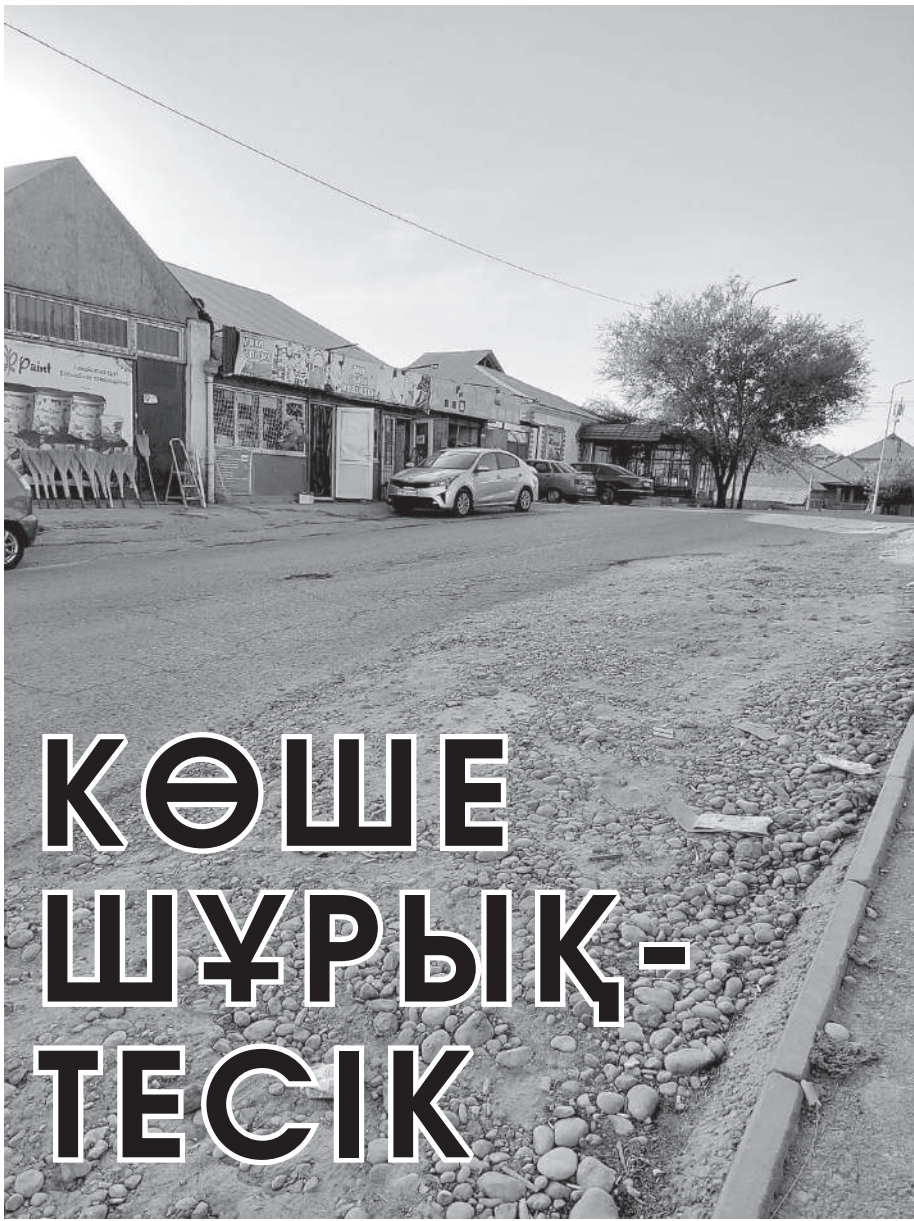
«Жетім қыздың жағдайы бізден жақсы» дейді осы елді мекеннің байырғы тұрғыны Ұлбосын Азубаева. Ұлбосын Ағзбайқызы әңгімесін №34 бағыттағы қоғамдық көліктің жырынан бастады. Бір апамыз ғана емес, көп қазығұрттық «Отыз төрттің», қалалық, аудандық әкімдіктің, қалалық көлік басқармасының басшыларына өкпелі. «Халық қаншалық көп болғанымен, сонша тұрғынға бір бағытта бір ғана көлік жүргізу миға сыймайды» дейді олар.

«Мен Қазығұрттың кіреберісінде тұрамын. Қалаға баратын болсам, 34-ті бір сағат күтемін. Қайтарда үйіме бүкіл елді мекенді айналып, сілем

катып зорға жетемін. Бұл маршрутты қарама-қарсы бағытта да жүргізуін талап етеміз! Үлкен трассамен Құрсайға өтетін автобустарға мініп, баратын жерімізге екі ауысып әрең барамыз. Қазығұрттың ішімен жүретін 34-тен басқа маршрут косса дейміз. Бөсекелес болмаған соң «34» те қалай болса, солай жүреді. Сағат 20.00-ден кейін мүлде тоқтайды. Кешке қалаға шығу қиын», — дейді Ұлбосын Азубаева.

Ал Нұргүл Мергенбаева есімді тұрғын қоғамдық көлікке шағым айтып «Нұр Отанға» да, әкімдікке де талай барған екен. «Бірақ «34»-тің «көкесі» мықты екен, ешкім қозғалта алмай қойды» деген соң Шымкент қалалық жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасының басшысы Ержан Жолдасовпен байланысқа шықты.

— «Бексервис» компаниясында бұрын бес автобус бар еді. Қазір санын онға жеткіздік. Тағы екеуін қосуға әрекет жасап жатырмыз. Одан бөлек, үлкен трассамен №56, №21 маршруттар қатынауда. Бұрын тоқтап қалған №60 маршрутты қайта қалпына келтірдік. Жалпы алғанда, Құрсай, Қазығұрт шағынаудандарына 4 маршрут қатынайды. Алдағы уақытта 21-ді үлкен автобуска ауыстырмақшымыз. Мүлде автобус бармайтын елді мекендер бар. «Тұран» шағынауданына басқа бағытты енгізе алмай жатырмыз. Соларды реттеуіміз керек. Барлығы кезең-кезеңімен іске асырылады. Бірақ Қазығұртқа жақын арада №34-тен басқа маршрут кіргізе алмаймыз. Жоспарда жоқ. Тұрғындар шамалы бері шықса, қалаға қатынайтын автобус көп. Басқа елді мекендерді бітірейік, сосын

көреміз. Тұрғындар жағдайға түсіністікпен қараса, — делі басқарма басшысы.

Қоғамдық көлік жүріп өтетін жолдардың да жағдайы жақсы емес.

«Тым құрығанда, ең негізгі орталық Жандарбеков және Отырар көшелерін дұрыстап, асфальттап берсін» деген тұрғындар ойдым-ойдым жолдармен жүруге мәжбүр. «Қазған, қайта жапқан, ойылған жерлер өте көп. Мектептің айналасындағы көше де тым тар. Екі шеті мүжіліп кеткен, көліктерге тарлық етуде. Ал жергілікті емханамыздың тура алдындағы жаяу жүргіншілерге арналған

бөлкім, байқамайды. Сол белгіні боята алмай келе жатқанымызға көп жыл өтті», — дейді Аяулым Тастанбек атты белсенді тұрғын.

Жол жөндеуі мен жол белгілеріне қатысты Ержан Жолдасовтың жауабы дайын екен. «Егер шұңқырларды жөндеу керек болса, оны жасап береміз. Келесі жылға жоспарлап отырған біраз жолдар бар. Жалпы 2025 жылға дейін жол жөндеу көрсеткішін 90 пайызға жеткізуді жоспарлап жатырмыз. Келесі жылы салынатын жолдарды көбейтеміз. Су, газ құбырлары жүріп жатқан соң жолды жөндеу, қалыпқа келтіру сәл кешеуілдеп жатқанын тұрғындар түсінсе дейміз.

Ал емхананың алдындағы жаяу жүргіншілерге арналған белгі келесі жылы сызылады. Бұл А2 деген үлкен

магистральдың жөндеу жұмыстары 2022 жылы басталуы керек. Алты жолақты үлкен трассаға айналмақ. Сондықтан оны да күте тұруға тура келеді», — делі басқарма басшысы.

Ахмет Жұбанов көшесінің тұрғыны Мәлдір Дөнеева көшесінде шамдардың жоқтығын айтты. «Түс қайта оқитын оқушылардың сабаққа барып-келуі қиындау» деген тұрғынның шағымына қалалық энергетика және инфрақұрылымды дамыту басқармасының баспасөз қызметінің жауабы мынау:

«Қала көшелерін жарықтандыруда бірінші кезекте шағынаудандар мен тұрғын алабындағы әлеуметтік нысандар (мектеп, балабақша, емхана және т.б.) орналасқан орталық маңызға ие (қоғамдық көлік қатынайтын) көшелерін қамту жоспарланған. Осыған орай, мемлекеттік-жекеменшік серіктестік бағдарламасы аясында 2021-2023 жылдары жарықтандырылатын көшелердің тізімі аудан әкімдіктерінің ұсынысымен бекітілген. Жұбанов көшесі жоғарыдағы аталған талаптарға сай болмауына байланысты тізімге енгенінін хабарлаймыз».

Қазығұртта шешілмеген, шешуін күтетін түйткіл көп. Біз солардың ең күрделісіне тоқталдық. Оның ішінде мұндағы тұрғындардың мазасын қашырған тағы бір мәселе — балалар ойнайтын алаңның жоқтығы. Шағынауданда алаңша жоқ емес. Әйтсе де, әр жақтан қалған-құтқан темір-терсекті әкеліп орната салған ондай алаңшаның барынан жоғы. Сол маңда балалардың қолы жететін жерге электр бағанасын орнатыпты. Сол шалт қимылдаса, тоқ ұруы әбден мүмкін. «Бұл алаңшаны көшенің бойына еш қоршаусыз жасай салған. Бізде халық саны күн санап өсіп келеді. Елді мекеннің сырт жағынан саябақ ашылса, ойын алаңшасын сол жерге жаңадан салса деп армандаймыз. Кешке жақын бір мезгіл балалар ойнайтын саябақ, алаң керек. Қала әкімінің орынбасары Максұт Исаховтың қатысуымен өткен тікелей эфирде де осы мәселені айттық. «Қарастырамыз, биылғы жоспарда жоқ» деп жауап берді.

Елді мекендегі тұрмыстық мәселелер, күйбең тіршіліктің түйткілдері тұрғындарды әбден қажытып жіберіпті. Бәрінің сұрайтыны — дені дұрыс автобус, сапалы жол, балалардың ойын алаңы. Көшеде шашылып жатқан коқыс та көңіл құлазытады.

Биыл Шымшаһарда қазылмаған жол қалмады десек, әсірелеп жіберерміз, бәлкім. Бірақ Байтұрсынов сияқты көшелерді жыл сайын қаза бергенше, Қазығұрт сияқты шағын ауданның жолын жөндесе, қанеки?

Мәлдір КЕНЖЕБАЙ,
Шымкент қаласы

Біздің сұхбат

(Басы 1-бетте)

Жоспар орындалады деген үміттеміз. Облыстың негізгі шабындықтары Тайсойған, Азғыр өңірлері болса, биыл Атырау қаласының теңіз маңынан да шөп шабылуда. Жемді облыс шаруашылықтары бұрыннан бері Батыс Қазақстан, Ақтөбе,

Қостанай облыстарынан тасиды. Биылша облыс шаруа қожалықтары жаз мезгілдерін шығынсыз өткізді. Бірақ алдағы қыстың қар түсімі, көктемгі жауын-шашын көлеміне шаруашылықтар үмітпен қарап отыр.

Жас qazaq: Сіз Атырау облысында бір емес, екі ауданның әкімі болдыңыз. Мақат пен Жылыой аудандарында ауыл шаруашылығы саласын дамыту үшін қай бағытты өрістеткен тиімді?

С.Накпаев: Мақат кеңес дәуірі кезінде таза өндірістік аудан болып есептелді. Облыстағы бірде-бір совхозы болмаған, алты поселкесі де мұнай шығарумен айналысқан, мұнайшылардың елді мекені болған. Еліміз Тәуелсіздік алып, нарық заманы келген соң, таза өндірістік аудан деген атақ жойылып, мұнда да шаруа қожалықтары ашыла бастады. Бүгінде ауданда 57 шаруа қожалығы бар. Қожалықтар төрт түлік малмен айналысады. Жерінің көп бөлігі ауыл шаруашылығымен айналысуға қолайсыз болғандықтан, көрші Қызылқоға ауданындағы мемлекеттік жер қорынан 400 мың гектардың үстінде жер берілді. Шөпті негізінен осы жерлерден, көрші Қызылқоға ауданынан дайындайды.

Қосымша жер көлемін алғандықтан, Мақат ауданы шаруашылықтары мал өсіру бағытында дамытқаны дұрыс. Су мәселесі бұл ауданда өте қолайсыз. Ауыз суды Атырау қаласынан Жайық өзенінен құбыр арқылы алып отыр.

Ал Жылыой негізінен өндірістік аудан. Кеңес дәуірінде ауданда өндіріспен қатар совхоздар да болған. Мақат ауданына қарағанда бұл ауданда өз шабындықтары бар. Мұғалжар тауларынан бастау алатын Жем өзені осы аудан территориясы арқылы өтіп, Каспий теңізіне құятын еді. Соңғы жылдары

Сəлімжан НАҚПАЕВ:

ҚҰРҒАҚШЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ БӘРІМІЗДІ АЛАҢДАТТЫ

Жем өзенінің де суы азайып кетті. Биылғы қуаңшылық Жылыой ауданына қатты білінді. Бүгінде аудандағы 350 шаруа қожалығы жем-шөпті Қызылқоға ауданынан, Ақтөбе, Батыс Қазақстан облыстарынан тасуда. Жалпы ауыл шаруашылығына қолайлы жағдай болса, Жылыой ауданы үшін мал өсіру саласы тиімді.

Жас qazaq: Рас, құрғақшылық, жем-шөптің жоқтығын Маңғыстау мен Атырау облысының фермерлері, қарапайым шаруалары қатты сезді, тауқыметін тартты. Мал басы бірнеше есеге азайып кетті. Олқылықтың орнын толтыру үшін қандай ұсыныс айтар едініз?

С.Накпаев: Менің ұсынысым:

— біріншіден, барлық шаруашылықтардағы төрт түлік малды сапалы түрде тіркеуден өткізген дұрыс. Бұл мал басын нақтылау үшін керек. Өйткені шаруашылықтарға берілетін әртүрлі мемлекеттік субсидиялар беруде адалдық, әділеттілік болғаны дұрыс.

— екіншіден, Маңғыстау сияқты ауыл шаруашылығын дамытуға қолайсыз жерлердегі шаруашылықтарға еліміздегі шұрайлы жерлері бар облыстардан шабындыққа, жайылымға жер көлемдерін бөлу керек.

— үшіншіден, Үкімет жері құнарсыз облыстардың мал шаруашылықтарына төмен бағамен жем-шөп әкеліп сатулы ұйымдастыруды тікелей өздері қадағалап, жүйеге келтірсе.

— Маңғыстау облысында эксперимент ретінде жасанды жаныбар жаудыратын, жауын-шашын мөлшерін көбейтетін технологияны басқа облыстарға да алдырту.

Жас qazaq: Үш рет облыс әкімінің орынбасары болып еңбек еттіңіз. Жалпы өзіңіз туып-өскен өңірдің жай-күйін өте жақсы білесіз. Жақында еліміздің үш жылдық бюджетін бекіту шаруасын талқыладыңыздар. Бөлінетін қаражаттың жартысына жуығы әлеуметтік мәселелерді шешуге жұмсалмақ. Атырау облысында әлеуметтік салада күйіп тұрған, кезек күттірмей реттейтін жұмысты неден бастаған дұрыс?

С.Накпаев: Әрине, облыс, аудандарда шешімі керек күттірмейтін әр түрлі әлеуметтік мәселелер бар. Олардың бәрін тізіп айта беруге болады. Бірақ барлық категориядағы отбасылардың жағдайын көтеру үшін, алдымен, тұрғын үй салу, кезекте тұрған жеке үй салуға жер көлемдерін беруді айтар едім. Жеке үй салу үшін алдымен оның коммуникациясын (су, электр жарығы, газ, қаріз жүйелері т.б.) жүргізу керек. Осыларға алдымен қаражат бөлінуі керек деп ойлаймын.

Жас qazaq: Мәжілісте экология мәселелері және табиғат пайдалану комитетінің хатшысысыз. Экология саласында да ушыққан мәселе шаш етекпен. Жайықтың тартылуы, су

тапшылығы үлкен түйткілге айналып отыр. Осы жағын онтайлы шешу үшін қайтпек керек?

С.Накпаев: Жайық өзені — Батыс Қазақстан, Атырау облыстары үшін халықтың өмір сүруіне тікелей ықпалы бар өзен. Сол себептен, бұл өзеннің суының тартылуы халықты алаңдатады. Бүгінде Ресей-Қазақстан үкіметтерінің арасында осы мәселе бойынша арнайы комиссия құрылды. Комиссия өз жұмысын аткарып жатыр. Біздер, Атырау облысынан сайланған депутаттар, Жайық, Ойыл, Сағыз, Жем өзендерінің мәселесін Үкіметтің алдында бірнеше рет көтердік. Ішкі өзендерміз — Ойыл, Сағыз, Жем бойынша экология, геология және

табиғи ресурстар министрлігі жанынан жұмыс тобы құрылып, Ақтөбе, Атырау облыстары әкімдіктерімен бірлесіп жұмыс жүргізілуде. Осы комиссия, жұмыс тобының жұмыс қорытындысымен жақында танысамыз.

Жас qazaq: Жеріміздегі ірі өзендердің басым бөлігі өзге көршілес елдерден ағып келеді. Ресей өзендерінің ең бойынан бірнеше ГЭС салып суды бөгеп жатыр. Геосаяси сахнада су бөлісудің қылдан да нәзік сала екенін бөріне аян. Шетін жайтты шашау шығармай шешудің қандай жолдары бар?

С.Накпаев: Өкінішке қарай, әлемдік климаттың өзгеруі дүние жүзі бойынша табиғаттың құбылмалы түрге түсуіне әкеліп отыр. Бұрын дүние жүзінде мұнай-газ шикізаты үшін қырғиқабақ қатынас орнаса, енді ауыз судың жетпеуінен түсінбестік туындап отыр. Оны күнделікті жаңалықтардан да көріп отырмыз. Еліміздегі ірі өзендердің басым көпшілігі — трансшекаралық, яғни шетелден ағып келетін өзендер. Мұндай жағдай бізге қазіргі таңда қолайсыздық әкеледі. Соған қарамастан, біз бұл мәселеде еліміздің бейбітшілік, достық саясатына арқа сүйейміз. Көрші елдермен түсіністік арқылы бейбіт түрде шешеміз деп ойлаймын.

Жас qazaq: Ішкі туризмді дамытамыз деп, тұмса табиғатымызды бүлдіріп алу мәселесі туындамай ма? Ірі инвесторлардың туристік кешендер салу кезінде бақылау қаншалықты жүргізіледі?

С.Накпаев: Туризм, соның ішінде ішкі туризмді дамыту керек. Өйткені біз әлі дұрыс түсінбегенмен, табиғи шикізаттары жоқ елдерде бұл бюджеттің негізгі түсімі болатын сала.

Қазақстан жері ұлан-байтақ. Елімізде асқар шыңды таулар да, ну орманды өлке де, сары дала да, өзен-көлдер мен теңіз де бар. Туризмді дамыту қажет. Еліміздегі барлық табиғаты әдемі жерлерді біз өзіміз әлі дұрыс білмейміз. Сол үшін ішкі туризмді дамытып, ондағы демалыс орындарын, жолдардағы әртүрлі сервистік қызметтерді заманауи дәрежеде салып, көрсетуіміз керек. Әрине, бұл жерде осы демалыс орындарын қалай саламыз. Инфраструктураны қалай жүргіземіз, сол өте маңызды. Қоғамда кейде сенбестік танытып, жобаларға қарсы болып жататындары да содан. Егер біз бәрін ашық көрсетіп, жобаларымыз үлгілі болса, ішкі туризм дамиды. Жалпы ішкі туризм бүгінгі таңда дамытуға жататын экономиканың маңызды бір саласы.

Жас qazaq: Әңгімеңізге рахмет!

Сұхбаттасқан Қуаныш КӨШЕК

Геосаясат

Қазақстан өз аумағы арқылы ауған әйелдерінің транзит жолушы ретінде үшінші елге өтуіне рұқсат берді. Тегранда Ауғанстанға көрші мемлекеттердің сыртқы істер министрлері бас қосып, тауқыметтен көз ашпаған халыққа қолдау көрсету жайын талқылады. Жиынға видеоүндеу жолдаған Ресей сыртқы істер министрлігі «гуманитарлық көмек көрсету Біріккен Ұлттар Ұйымы тарапынан үйлестірілуі тиіс» деген ұсынысты ортаға тастады. Мәскеу ауған халқын қазіргі аянышты халге жеткізгендер жауапкершілікті өз мойнына алуы керек деген пікірде. Қытай Ауған жерінде бейбіт тіршілікті жандандыру үшін қолдау көрсетуге дайын екенін мәлімдеді. Талибан қозғалысы мемлекеттік қызметкерлердің жалақысын төлеуге ақша таппай отыр. Ал халықаралық банктөредегі осы елге тиесілі 9,5 млрд доллар әлі де бұғаттаулы күйінде. Батыстың хабар-ошар құралдары «Тәліптер волейболшы қызды кескілеп өлтірді» деген қорқынышты

Бір анығы, Талибанға мемлекетті басқару онай болмай тұр. Жаңа билік дәрігер, кейбір әскери мен полиция қызметкерінің жұмысқа оралуына рұқсат берді. Бірақ олардың айлығы мен шайлығына ақша таппай отыр. Өзбекстаннан ел астанасы Кабылға жеткізілетін электр қуаты үшін төлем жасауға да дәрменсіз. Сырттан әкелінетін тауар, әсіресе, азық-түлікті айтағанда. Өткен жылы тек Қазақстаннан жеткізілген астық, үн және отынның ақшаға шаққандағы құны 600 млн доллардан асады.

Төлем жасау тетігі де түсініксіз. Ақшаның тапшылығы өз алдына, ақша аудару жүйесі де істен шыққан. Әзірге ең қажетті тауарлар түрлі елдерден гуманитарлық көмек ретінде жеткізілуде. Қазақстан да осы қағидамен ауған халқына көмек ретінде астық беріп жатыр. Бір жағынан, еліміздегі астық және үн өндірушілерді қолдап жатқан жайы бар.

Жалпы Ауған еліне қаржылай көмек көрсету күрделі мәселе. Қазірдің өзінде халықаралық ұйымдар, араб мемлекеттері ақша бөлуге дайын екенін мәлімдеді. Еуропалық одақ 1 млрд еуро бөлмекші. Алайда банктар халықаралық төлем жүйесінен ажыратылған. Оны қайта қосу үшін тәліптердің билігін тану керек. Ол үшін мынадай шарттар орындалуы тиіс: үкіметтің *(барлық ұлт пен ұлыс өкілдерінен құралған)* жасақталуы, әйелдерді басқаруға тарту, жазалаудан бас тарту. Бұл істе пәлендей ілгерілеу байқалмады. Сондықтан қазіргі қиын жағдайда тауар ақысын шетелде төлеп, гуманитарлық көмек беруді жалғастыра беру ең тиімді тәсіл болып тұр.

Ауған жеріндегі тұрақсыздық көршілер ғана емес, алыстағы Түркия мен Еуропаға да

қандай болғаны немесе билік тізгінін қалай алғаны емес, таяу келешектегі ахуал бөрінен де маңызды боп тұр. Қалай болса да, олармен мәміле орнату қажет. Онсыз елдегі ахуалды өзгерту мүмкін емес. Талибан іс жүзінде аз ұлттардың пікірін ескермейтін пуштундардың билігін жүргізіп отыр. Оның арқасында 30 млн пуштун тұрғыны бар Пәкістан тұрғаны баршаға белгілі. Олардың біразы осы елдегі армия мен қауіпсіздік күштерінде қызмет етеді.

Айта кеткен жөн, Ауғанстанды билеген патшалар әулеті мен коммунистерге қарағанда, тәліптердің Дюранд желісі бойынша Пәкістан билігімен тіл табыса алмай қалған кезі болған емес. Бұл — екі ел арасындағы шекара сызығына байланысты мәселе. Оны картаға ағылшын шенеунігі Мортимер Дюранд түсірген. XX ғасырдағы ауған билеушілерінің бәрі екі елдегі пуштундардың мүддесін көлденең тартып, әлгі шекара сызығына қарсы тұрған болатын. Пуштундардың атынан билікке келген тек Талибан ғана шекараға қатысты даулы мәселені күн тәртібіне қойған жоқ. Бұған таң қалуға болмайды. Өйткені 1994 тәліптер қозғалысын құрған да сол Пәкістанның өзі. Енді екі ел арасында талас-тартыс болмайды деп айтуға толық негіз бар. Мұндай жағдайда

Саяси сабақ

Он елшінің Түркияға өктем талап қойып, көп өтпей кері шегініс жасауы әлемдік жүйеде түбегейлі өзгерістің басталғанын аңғартады.

ҚАЙТЫП АЛҒАН СӨЗ ЖАМАН

Әңгіменің әлкиссасы мынадай. АҚШ, Канада, Франция, Германия, Нидерландтар, Дания, Швеция, Финляндия, Жаңа Зеландия және Норвегияның Анкарадағы дипломаттары ортақ мәлімдеме жасады. Олар құқық қорғаушы әрі қоғам белсендісі Осман Каваланы дереу ақтап, абақтыдан босатуды талап етті. Түрік құқық қорғау мекемелері оған заңсыз шеру мен мемлекеттік төңкеріс әрекетіне қатысқаны үшін айып таққан болатын. Еске сала кетейік, осыдан жеті жыл бұрын Ыстамбұлдағы Гези саябағында бірнеше ағаш кесілгенде өздерін қоғам белсенділері өкіметке қарсы жаппай шеру ұйымдастырған. Ал 2016 жылы жоғарғы билікті құлатуға бағытталған әскери

төңкерістің жай-жапсарынан жұртшылық хабардар. Парижде дүниеге келген Осман Кавала осыдан төрт жыл бұрын Франциядан Ыстамбұл әуежайына келген сәтте қамауға алынған болатын. Түрік басылымдары оның демократия және адам құқығын қорғау жөніндегі халықаралық ұйымдармен тығыз байланыста екенін жазып жүр.

Елшілердің талабынан кейін президент Режеп Тайип Ердуан Түрік Республикасында соттың тәуелсіз екенін, оған ешкімнің қысым жасай алмайтынын, өз елінің қонағы билейтін **жаман үй емес** екенін кесіп айтты. Ол шетелдік дипломаттардың бұл қадамын елдің ішкі ісіне араласу деп есептейтінін мәлімдеп, сыртқы істер министрлігіне тапсырма берді. Әлгі елшілер Түркияда «Istenmiyen adam», яғни Persona non grata ретінде елден кетуі тиіс. Бұған қатысты шешім түрік үкіметінің отырысында қабылданып, жарияланатын болған. Батыстағы

ақпарат құралдары әдеттегідей, оқиғаны бір жақты етіп көрсетіп, бар жауапкершілікті Анкараға артуға тырысты.

Арада 47 сағат өткенде алдымен АҚШ елшісі мәлімдеме жасады. Ол 1961 жылғы Вена келісімінің 41-бабына сәйкес, дипломатиялық қызметкерлердің өздерін қабылдаған мемлекеттің заңдарын сыйлауға, елдің ішкі ісіне араласпау жөніндегі міндеттемеге адал екенін білдірді. Іле-шала өзге елшілер де бастапқы пікірін өзгертті. Ердуан министрлер кабинетінің отырысынан кейін «Біздің дипломатиялық дағдарысты туындатуға бағытталған ниетіміз болған жоқ. Мақсатымыз — еліміздің мүддесі мен құқығын қорғау. Осы елшілер бұдан кейін Түркияның егемендік құқығына қатысты мәлімдеме жасағанда жеті өлшеп, бір кеселі деп сенеміз» деді.

Күллі әлемге ықпал ете алатын мемлекеттердің Түркиядағы өкілдерінің өз сөзін бұлай қайтып алуы дипломатия тарихында сирек кездесетін құбылыс. Бұл Батыстың «ақ дегенім алғыс, кара дегенім қарғыс» дейтін қағидасы мен қалай өмір сүруді үйрететін өктем бұйрығына ендігі жерде барлық елдердің бас шұлғи бермейтінін көрсетеді.

Талап ТІЛЕГЕН

АУҒАНСТАН: ТЫҒЫРЫҚҚА ТІРЕГЕН ТАУҚЫМЕТ

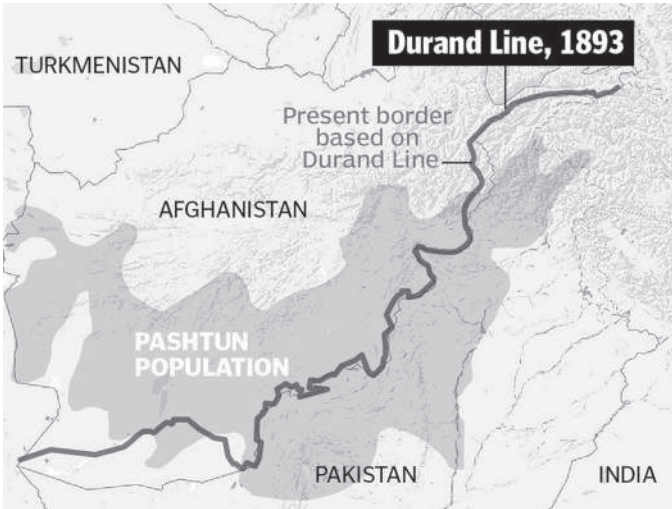
ақпарат жариялады. Еліміздегі сайттар оны жапа-тармағай көшіріп басты. Бірер күннен кейін хабардың жалған екені мәлім болды.

Осы оқиғалардың бәрі бір жетінің еншісінде. Талибан қозғалысы билеп тұрған Тау өлкесіндегі бүгінгі ахуал қандай? Біз Ауған мемлекетінің өткені мен бүгінгі жай-күйін жетік білетін тарихшы һәм саясаттанушы Сұлтан Әкімбековтен қазіргі саяси ахуалға қатысты пікірін сұрадық. Танымал публицист газетімізге өзінің сараптамалық мақаласын ұсынды.

Барған сайын күрделене түскен Ауған еліндегі қазіргі жағдай ғаламдық қауымдастықтың жіті назарында. Рас, Ауған үкіметінің аяқ астынан құлауынан кейін пайда болған үрей мен күдік біраз сейілгендей. Талибан билігі сан қилы сарапшылар мен сәуегейлер болжағандай емес, әзірге ұстамды. Жаппай жазалау мен әнтек әрекетке бара қойған жоқ. Дегенмен қаруды сөйлету, күш қолдануға жүгіну болмай тұрмады. Қалай десе де, Талибан 1996-2001 жылдары елде билік құрған қозғалысқа ұқсамайды. Тәліптер бұрынғы үкімет пен Батыс коалициясына жұмыс істегендерге рақымшылық жариялады. Кішкентай қыздар оқитын мектеп ашуға уәде берді.

Соңғы кездері тәліптердің міндеті мүлде өзгерді. Олар қарсыластар тарапынан жасалған лаңкестік шабуылға тойтарыс беріп, жергілікті шийттерді қорғауға мәжбүр. Өйткені өткен айда белгісіз біреулер шийттердің мешітіне қарулы шабуыл жасады. Соған орай, қауіпсіздік амалдарын күшейтуге тура келді. Осының өзі тәліптердің кәдімгі мемлекеттің қызметін атқара бастағанын көрсетеді. Әйтпесе, олардың шийттерге жанашырлығы шамалы. Бірақ билік осыны талап етеді. Оның үстіне, тамыздағы жеңіс қарсаңында Талибан көрші Иранда келіссөз жүргізген. Бәкім, сол кезде Ауғанстандағы шийттерге қамқор болу жөнінде уәде берген де шығар. Егер ондай уағдаластық болмаса, ауған шийттері тәліптер билікке ұмтылғанда селқостық танытпас па еді, кім білсін. Талибан келісімге келмегенде, елдің орталық бөлігіндегі таулы аудандарды қоныстанған шийт хазаралармен қаттығысқа түсетіні анық еді. Бұған қоса, ирандықтар Сириядағы хазаралардан жасакталған «Фатимийүн» дивизиясын Ауғанстанға әкеле алар еді. Ондай жағдайда Талибанның аз уақыттың ішінде билікке келуі екіталай-тұғын. Ирандықтар олай жасаған жоқ. Сондықтан тәліптер де хазара ұлысын қорғайды.

Пәкістан мен Иранға бет алады. Сондай-ақ іргедегі Орталық Азия да онтайлы бағыт. Тәжікстан мен Түркменстанға жеткен соң терістікке, яғни Қазак даласына және одан әрі қарай жол тартуға мүмкіндік туады. Ал өз шекарасын мықтап қымтаған Өзбекстан аумағына өту қиындау. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстанның ауған халқын астықпен қамтамасыз етуі қай жағынан алсақ та, көкейге қонымды. Еуроодақ та ақшасын бекер бермейді. Өйткені босқындардың көбі Иран арқылы Түркияға, одан әрі кәрі құрлыққа жетуді армандайды. Сол себепті, тұрақсыздыққа жол бермеу — көкейкесті міндет.

Міне, осындай факторларды саралай келгенде, дәл қазір тәліптердің бұрын

тиімсіз. Себебі, жалпы ішкі өнім көлемі 30 пайызға азайып, жұмыскерлер жалақыдан қағылса, азық-түлік таусылып, аштық басталса, жұрттың шетке қарай жөнкілуі ғажап емес. Экономиканың тұралауы тәліптердің таяғынсыз-ақ миллиондаған ауғанды елін тастап кетуге мәжбүрлейді. Мұндай жағдайда босқындар өздері үйренген

саяси тізгін ауған жеріндегі пуштундардан олардың шығыстағы көршіде тұратын қандастарына өтеді деген сөз. Бұл өз кезегінде Ауғанстанның алдағы тағдырын айқындауда Пәкістанның шешуші күшке айналатынын көрсетеді.

Мұндай жағдайда тәліптердің билік құруына аз ұлттардың қарсылығы кедергі келтіре алмайды. Қандай да бір қауіп төнген жағдайда көршідегі пуштундар көмекке келуге әзір. Құлды 1990-жылдары ұрыс майданында онбай жөніліп жатқанда Пәкістандағы медреселерден ондаған мың тәліптің қарумен қолдау көрсеткені сияқты. Сондықтан кейбір өңірлерде аз ұлттар тарапынан болып жатқан бас көтеру әрекеті Талибанға айтарлықтай нұқсан келтірмейді. Сондай-ақ, 90-жылдардың басында тәліптерге қарсы Солтүстік бірлікке көмек берген Иран мен Ресейдің қазіргі ұстанымы мүлде басқа.

Тәліптерге оң қабақ танытпай отырған жалғыз ел — Тәжікстан. 1996-2001 жылдары дәл осы елдің аумағынан Солтүстік күштерге қолдау көрсетілді. Ауғанстанда биліктің өзгеруі Душанбеге де, ауған тәжіктеріне де тым жайсыз тиді. Содан болар, Тәжік билігі Ресей, Иран және Қытайды «тәліптер тұрақсыз серіктес» деген пікірге сендіргісі келеді.

Әрине, саяси ахуалдың қалай өрбитінін тап басып айту қиын. Тәліптер бұрынғы әуеніне басып, жаппай жазалауға қайта көшу де мүмкін. Ол кезде жан сауғалап, жан-жаққа жөнкілетіндер тіпті көбейеді. Ел ішіндегі өзара қырқыс белен алуы да ғажап емес. Өйткені бір-бірімен бәсекелес уәлаяттар, тіпті қыстақтар да жетіп артылады. Сонымен қатар, тәліптердің билікке келуіне қолдау білдірген қарулы топтар мемлекеттен сый күтеді. Қазынаның түбі көрінген сайын сый-сыяпаттың көзден бал-бұл ұшатыны белгілі. Ондай жағдайда мемлекет қара күшке жүгінеді. Ал билік

басындағылардың бұл істе тәжірибесі жетерлік.

Сайып келгенде, бәрібір Талибанмен санасуға, онымен тіл табысуға тура келеді.

Сұлтан ӘКІМБЕКОВ,
тарихшы, саясаттанушы

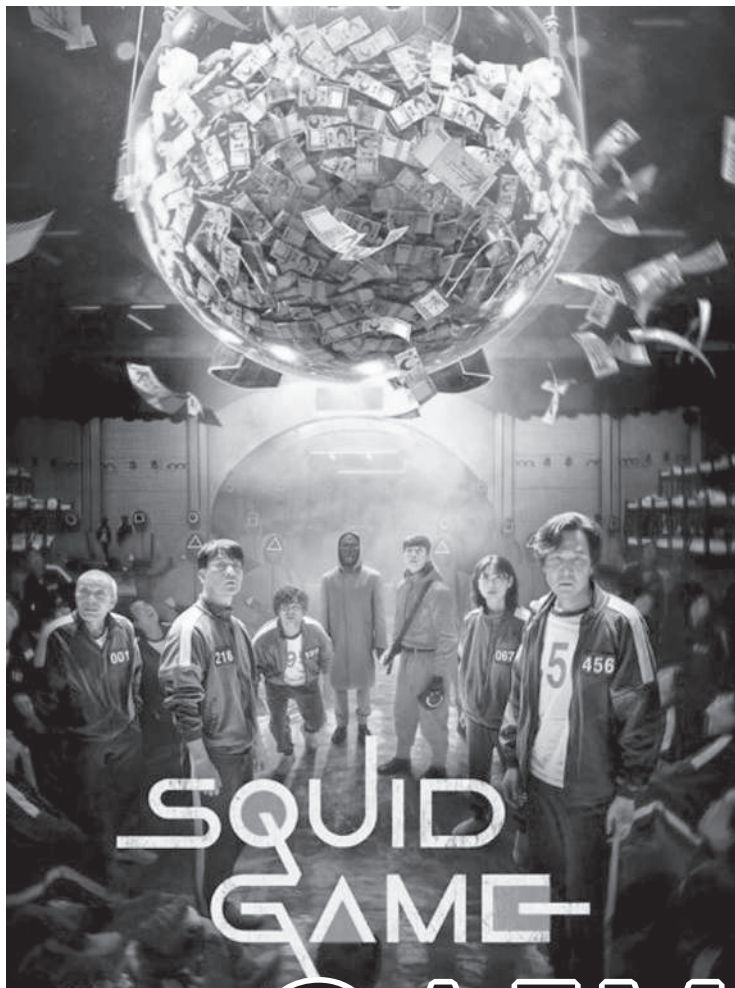
E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

Кино әлемі

Әлемдік Netflix компаниясы оңтүстіккореялық Squid game (Қалмар ойыны) атты сериалын көпшілікке ұсынды. Небәрі 9 бөлімнен тұратын сериал тұсаукесерден кейін бірден ТОП-10 тізіміне енді. «Қалмар ойыны» біздің елде де әжептәуір танылды. Әдеттегідей жұрттың пікірі екіге жарылды. Бірі жақтаса, бірі даптап әлек. Біз де әлемді жаулаған сериалды зерттеп көрдік.

Бүгінде әлемдік Netflix компаниясы әр елдің өз мәдениетін көрсететін сол елдің тілінде өнім шығара алатындай үлкен қаражат бөледі. Компания 60-тан астам тілде туынды шығарады. Squid Game аталатын туынды Netflix-те ең көп қаралаған сериал екенін жоғарыда айттық. Squid Game, «қалмар ойыны» дегенді білдіреді. Бұл Кореяда балалар ойнайтын ойын. Сериал көрермен қауымға қалай жетті? Ғаламтор пайдаланушылар статистикасы бойынша, көрермендердің 80 пайызы Netflix ұсынған фильмдерді ұнатады. Squid Game-де жаһандық аудиторияны не тартады? Ағылшын тілі бүгінде жер бетіндегі ең көп таралған тіл, онымен келісеміз. Біз екі жыл бұрын Оскардың ең үлкен сыйлығын алған «Parasite» фильмін ұмытқан жоқпыз. «Snowpiercer» немесе «Burning», «Memories of Murder», «Oldboy» сияқты табысты фильмдер әлі де жадымызда. Осыған қарап: «Кореяда жасалғандықтан, біздің алдымызда автоматты түрде өте жақсы драма бар» деп айта аламыз ба? Әрине, жоқ. Шын мәнінде, Squid Game сондай керемет емес. Жас көрермендер үшін сериалдың бәрі тың болып көрінуі мүмкін. Дегенмен «ойын алаңы тәрізді жерде кедейлерді байлар аулайды» деген тақырыпта түсірілген фильмдер каншама! Онда көпшіліктің мұншама қызығушылығының сыры неде? Бұл әрбір оқиғаның терең философиялық немесе саяси салдары болуы керек дегенді білдірмейді. Кейде тіпті бір ғана көзқарас көп нәрсені айта алады. Әсіресе, көпшілікке қымбатшылық немесе өлместің күйін кешкен оқиғалар шындықты айтады. Бұл сериалдан әр адам өзін көрді. Нәпақасыз, жұмыссыз қоғам. Оңай олжаны ойлап, бәс тігетін кейіпкер. Әйелімен ажырасып, жалғыз

ӘЛЕМДІ ДҮРЛІКТІРГЕН SQUID GAME НЕ ТУРАЛЫ?

қызымен қарым-қатынасы бұзылған жігіт. Ер адам қызын жақсы көреді, бірақ әкелік мейірімін төге алмайды. Басты кейіпкер — отбасынан қол үзген орта жастағы ер адам. Сериалдың бірінші бөлімі кейіпкердің күйін сипаттау үшін өте баяу өрбиді. Көрермен оның аянышты жағдайын көріп, оған жанашырлық танытуы қажет. Бірақ бірден айта кетейін,

Басты кейіпкердің мотивациясы — «ақша». Ойынға түрлі себептермен несиелік қарызы бар басқа да адамдар қатысады. Ал ойынның әр кезеңінде ережені бұзған адам өледі.

Шоудың классификациясы ересек көрермендерге арналған. Ересек адам кейбір елдерде 18 жастан жоғары, ал кей елде — 21 жас. Көрермендер тарапынан бұл жас шектеуін

сериалдағы барлық көріністер өте қарапайым жасалған. Кейіпкер метро стансасында әдемі киінген жұмбақ жас жігітті кездестіргенде, оған тосын қонырау келеді. Оқиға осылай басталады. Кейіпкерге қамқаты қаржыны иемдену үшін әлдебір ойын ұсынылады. 60 мың долларға жуық несие қарызы бар кейіпкер жоқ деп айта алмайды.

түсіну қиынға соғады. Ойын платформаларында, фильмдерде немесе телешоуларда бұл жас шектеуі сіз үшін нені білдіреді? «О, мен бұл сериалды көре алмаймын, менің жасым сай келмейді» дейтін адамды кездестірдіңіз бе? Әй, қайдам. Сол кезде қашықтан басқару пультінің түймесін түрту — бұл сіз бен экран арасындағы ресми таңдау. Бұл — ар-ождан мәселесі! Дәл осы себепті, Squid Game-ті 18 жасқа толмаған көрерменнің көруіне кеңес бермес едім. Біз онсыз да зорлық-зомбылық бедең алған әлемде өмір сүріп жатырмыз. Біз адамдарды аяусыз өлтіруге немқұрайды қарауымыз керек пе? Сілеміз қатқанша күлуіміз керек пе? Сериал көру жағынан рекордтық нәтиже көрсетті. Бұл «рекордтық» көрсеткіште сіз бен біздің де үлесіміз бар.

Squid Game Кореядағы әлеуметтік құрылымды ашық көрсетіп, капитализмді сынағанда, қалың бұқара сериалды бірден қабылдады. Бұл жана буын неолибералды бұқарасы өнер әлемінде де өте белсенді. Шын мәнінде, «Паразит» фильмі дәл осындай себеппен дәл осындай әсерге ие болды. Тек «Оскар» алып қойған жоқ, сонымен қатар барлық өнер ортасынан оң реакцияға ие болды.

Корей қоғамында шынымен осындай түйткілдер бар ма? Оңтүстік Корея — автомобиль және электроника саласындағы әлемдегі ең ірі сауда белгілеріне ие ел. Ендеше, мұндай дәулетті қоғамның гүлденуі күтімей ме? Бірақ статистика олай демейді.

Бұл ел әлемдегі суицид деңгейі ең жоғары елдердің бірі. Сериалдағы бір кадрда жаналықтар жүргізушісі теледидарда отбасылардың қарыздық қатынасы туралы пессимистік ақпарат береді. Кейіпкерлер бастан кешкен жағдайлар да жүйенің қатыгездігінен туындаған. Әсіресе, аға буын өкілдері бұл жүйенің ең ірі құрбандары. Сериал басқа да көптеген тақырыптарды қамтиды. Олардың барлығы қатыгез капиталистік жүйемен байланысты. Фильм барысында басты кейіпкердің моральдық кемшілігін байқамаймыз. Ол жағымсыз әрекеттерге аман қалу үшін

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Гүлзат КӨБЕК, киносыншы, өнертану PhD докторы:

ЖҮЙКЕМЕН ОЙНАУ

«Экрандағы қантөгіс қауіпті емес. Біз онсыз да қатыгез жүйеде өмір сүріп жатырмыз. Жүйке тозған. Бәсекелестік жоғары. Рухани әлем құлдырады. Материалдық құндылықтар алдыңғы қатарға шықты. Ақша табу жолында адамдар бірін-бірі аямайды. Сенім азайды. Сатқындық көп. Бұл сериалдың идеясы бүгінгі әлемдік жүйенің ойын ережесін айқын ашып берді.

Көзіқарақты көрермен, керісінше, бұл сериалдың мазмұнынан өзі үшін ой түйе алады. Қарызға батпау, жүйенің құрбаны болмау, өз өміріңе жауапкершілікпен

қарау, жақындарыңа опасыздық жасамау, анаңнан, балаңнан, бауырыңнан ақшаны жоғары қоймаудың маңызын түсінеді.

Сериал талғаммен жасалған. Идея, сценарий, актерлік ойын шеберлігі, декорация, стилі жоғарғы деңгейде. Атмосферасы тынысыңды тоқтатып тастайды. Бұл — динамиканың магиясы. Әсер беру шеберлігі. Көрерменнің де бір сәтке дамылдап, өмір жайында ойлануына мүмкіндік береді.

Қантөгіс көп. Адам өмірінің құны — көк тиын. Мәйіттің дене мүшелері донорлық бизнес көзіне айналған заманның ережесі қатаң. Ойын ережесі бар. Кім мықты?! Сол — жеңімпаз! Финалға дейін жүлдеге тігілген ақша салынған шар төбеде ілүлі тұрады. Бұл — символ. Ақша үшін өмірін жоғары қоятын адамдардың саны бүгінгі заманда артпаса, азайған жоқ. Ойын — құмарлық. Міне, бүгінгі әлемдік жүйенің тамыр соғысы.

Кепілдік — өз күшіңе сенсең ғана аласың. Сәттілік те бар. Режиссерлік шешім осы сәттілік деген ұғымға екпін береді. Кейіпкерлердің бет-бейнесін салыстырмалы түрде ашады. Мықты бизнесмен болғанымен, көшедегі жұмыссыз қаңғыбас құрлы жан сақтай алмауың мүмкін.

Сериалдың басты мотиві — бұл өмірде қиындық көргеннің емес, еріккеннің ережесімен ойнайды деген қағиданы көрсетеді. 001 нөмірдегі қарияның қалауы — балалық шағындағы шынайы эмоцияларды қайтадан басынан өткеру. Қарттық өмір басталып, өлімі жақындаған адам балалық тазалығын армандайды. Бұл адам табиғатының болмыс философиясы жайында ой салады. 001 нөмірлі кейіпкер де ойынның басты ұйымдастырушыларының біріне айналған беделді тұлға. Ол бар болғаны ойынды ішінен бақылаудан ләззат алады. Адамдардың басынан өткеретін эмоциясын қызықтайды.

Биліктің күші мен ақша үшін құл болған тобырдың психологиясын көреміз. Ұйымдастырушылар санаулы. Олар ықпалды. Оларға қызық керек. Уақыт өткізу керек. Қажет болса, өз өмірінде өзін қайыршы деңгейіне дейін жеткізген адамға әділ ойын ережесіне қатысуға мүмкіндік береді. Жүйенің жүйкесімен ойнау — олар үшін ең жоғарғы нота. Сериалдың басты философиясы — осы».

Ұлбике ЖАҚСЫБАЕВА, мұғалім:

БҮЛ СЕРИАЛДАН БАЛАНЫ АУЛАҚ ҰСТАЙЫҚ!

«Бұл фильмді оқушыларға көрсетуге қарсымын. Әсіресе, 13-15 жас аралығындағы балаларға көруге болмайды. Сериал үлкен суранысқа ие болғанын естіп, мен де не туралы екенін көрейін деп 1-2 сериясын көрдім. Шыны керек, бала емес, өзіме де қатты әсер қалдырды. Фильм балаларды қатыгездікке тәрбиелейтіндей көрінді. Өйткені қантөгіс көп. Оны көрген бала

қантөгісті қалыпты жағдай екен деп қабылдауы мүмкін. Ата-ана да балаларының не көріп жатқанын бақылауға алуы тиіс. Ненің дұрыс, ненің бұрыс екенін қазірден түсіндіріп отыруымыз керек. Фильмде белгілі бір шектеу бар, ол 18 жастан асқан ересектерге арналған. Сондықтан, ең алдымен, ата-аналар осы фактіге назар аударуы қажет. Мен өз балаларыма бұл сериалды көруге тыйым салдым. Бірақ бала қызығушылық танытып көретін болса, ол жасырын болса да көреді. Дегенмен ата-ана тарапынан бақылау болған жөн».

Ақгүл НҰРБЕК, балалар психологы:

БАЛАНЫ ҚАТЫГЕЗДІККЕ ТӘРБИЕЛЕЙДІ

«Балалық шақпен астасатын ойындар тобы барлық аймақта кездеседі. Тіпті кей мемлекеттердің балаларға арналған ойындары бір-біріне ұқсап жатады. Командалық ойын болсын, жеке ойын болсын, жеңілгені ойыннан шығады. Автор дәл осы идеяны негізге ала отырып, ересектерге арналған балалар ойынын ұйымдастырады.

Баланы қатыгездікке тәрбиелейтін фильмді жас балаға көрсету дұрыс емес. Ештеңенің байыбына барып көрмеген жас буын көзімен көрген дүниені дұрыс деп қабылдайды. Әсіресе, ойын десе, ойы елен ете қалатын жасөспірімнің жамандыққа әуес екені белгілі. Мектеп қабырғасында жүрген балаға тіптен болмайды. Иә, соңы жақсы аяқталғанымен, жақсылыққа жету үшін қатыгездіктен өтуді ұсыну дұрыс емес. Үлкен адамның өзі есеңгіреп қалады, ал баланың күйін ойлау мүлдем қорқынышты».

Әділет ӘДІЛ, оқушы:

МАҚСАТЫ – ҚОҒАМНЫҢ ҚАЗІРГІ БЕЙНЕСІН КӨРСЕТУ

«Squid game» (Қалмар ойыны) сериалын көріп шықтым. Тіпті сыныптастарымызбен өз арамызда талқылап көрдік. Сыныптастарымның пікірі екіге жарылды. Бірі «Қантөгіс көп. Фильмде аяушылық сезімі жоқ. Адамдардың өмірі де бір тиын» дегенді айтты. Ал екінші жағы басты кейіпкерді ақтап

алуға тырысты. Несие өтей алмау, қарызға бату, құмар ойыны сынды дүниелер бізде де бар. Тіпті кейбіріміздің ата-анамыз несиесін өтеу үшін бірнеше жерде жұмыс істеп, жанталасқанын көріп жүрміз. Меніңше, сериалдың мақсаты да осы. Қоғамның қазіргі бейнесін көрсету. Фильмді 12-13 жастағы балалар түсінбеуі мүмкін. Қабылдауы қиын болады. Өйткені өзімнен 2 жас кіші інім алғашқы сериясынан-ақ түсінбеді. Оған мұндай кино көру әлі ерте екенін ескерттім. Бұл фильмде қантөгіс көп, ол балаға зиян деп жатыр. Қазір ғаламторды ашып қалсаңыз, қантөгіс. Қатыгездікке толы фильмдерге де жол ашық. Сондықтан қандай да бір киноның мақсатын әр бала әрқалай түсінеді деп ойлаймын».

барады. Шындығында, кейіпкерлердің де, оқиғаның да тереңдігі жоқ. «Тірі қалу» негізгі мақсат болғандықтан, бұл тақырыпта жақсы түсірілген фильмдер мен телехикаялар көбінесе сәтті шығады.

Соңғы аман қалған адам 40 миллион доллар үшін бөріне дайын. Ол барлық қадамнан өтеді. Қалғандары — құрбан. Қандай ой түйдік бұдан?

Дайындаған
Ахмет АТАҚ,
Мақпал
МАХАМЕТҚЫЗЫ

Тағзым

Ол өмір аламанында биікке өрмелеп шықты. Жоғарыдан төменге құділап көрді. Таңдайда талай жайдың дәмі қалды. Бір терінің ішінде мың арып, мың жүдеген кезінде өзіне ғұмырлық адал серік болған қаламын көңіліне жұбаныш етті. Дүниенің мол қызығынан бас тартып, көз нұрын сарқып, жазудың азабына әбден көндікті.

Жер үсті ой-қиялына тарлық етті ме, соңғы кезде аспанда, ұшақта отырып жазды. Ел кезіп, жер таныды. Өзімен бірге шығармалары да шекара асып, әлем аралап кетті. «Толдым» деп төгілмеді. Басындағы бармақтай бағын көпсініп, өзін балақтан төмен тартқандарға да иілмеді. Арқасын бораған бұршаққа тосып, Төңірі сыйға тартқан жалғыз аяқ жолмен жүріп өтті. Бағытынан жаңылған жоқ.

ӨЗЕН ТАСЫҒАН КҮН

Туған үйдің табалдырығы – өмір атты ұлы жолдың бастауы. Жазушының әкесі Қасымғали ұзақ жыл Құрманғазы ауданының ауыл шаруашылығына үлес қосқан еңбек адамы болды. Анасы Шәмсия жас та болса қазанын тоқ ұстап, барды ұқсата білген әйел затының естісі еді. Іргесіне құт қонып, бірлігі мен тірлігі жарасқан бұл әулет ауыл-аймаққа қазыналы қарттарымен де қадірі артты.

Баланың тұңғышы Рахымжан еді. Сонынан ерген Бекежан деген інісі, Раиса деген қарындасы болды. Сондай-ақ маңдайдан сипайтын атасы мен қалтасы тәттіге толы әжесі де бар. Қарасирақ ойын баласының төрт құбыласы түгел, бауыры бүтін болатын. Өттең, қасіреттің қара қайығына мініп, қайғыны желкен етіп жеткен сол күндер қорқынышты түске айналса ғой, шіркін?! Өйткені бұл шындықты еске алудың өзі тым ауыр!

Шешесі Шәмсия көктемде өзен тасыған кезде суға кетіп, 26 жасында көз жұмды. Былдырлаған тілімен, қызық қылықтарымен үлкендерді қуанышқа кенелткен інісі мен қарындасы сәби кездерінде шетінеп кетті. Анасынан айырылған бес жасар Рахымжанды әжесі Гүлбағила бауырына басты.

Бас кеміп, үй ішін ауыр мұң кезді. Шуақты күндерді жас ана мен қос періште өздерімен бірге әкеткендей көрінді. Беймезгіл шаңырақтың төбесіне үш айналып үйірілген қою бұлт ердің ері Қасымғалиды есенгіретіп жіберді. Амал нешік, адамның емес, Алланың дегені болады екен. Хактың шешіміне, Тәңірдің кесіміне көнбеске шара бар ма?!

Алдымен көпті көрген қос қария тез ес жиды. Сүйген жарын, балаларын жер бесікке беріп, белі бүгілген ұл мен жел өтіндегі ағаштың үзілмей қалған бір тал жапырағындай буыны бекімеген немереге тірек болуға тырысты. Ошақтың отын өшірмеуге қамданды. Жапан даладағы малшының үйіндегі тіршілік қайта жанданды.

Өзен тасыған күн шынашақтай ұлдың шаттығын шайқады. Шешесін жоктап, күндіз көйлегінің жеңіне, түнде көпшігіне көз жасы сінді. Өксіменен жүрек қарайды. Бірте-бірте бұл жұдырықтай етке қалың мұз қатты. Кеудеге тас болып біткен бұл жүректі енді жібітіп көр!

МӘНГІЛІК ЖАС БЕЙНЕ

Бірде бала Рахымжан әжесімен бірге немере ағасының үйіне қыдырып барды. Үйдегі он баланың он түрлі тірлігіне қарап отырып, оларға қатты қызықты. Сосын әжесіне қарап: «Олар көп, мен неге жалғызбын?» деп мұнайып қалды. «Бұлар көп те болса шөп қой. Жалғыздың жары – Құдай деген, бәрінен түбі сен озасың», – деп жұбатты оны әжесі.

Айдалада, шағылдардың ортасындағы оқшау үйде өзінен басқа бала жоқ, жалғызсыраған малшының ұлы бірде қиял әлемінің есігін ашты. Ертегіде ғана болатын сол ғажайып Аралда жанындағы достарымен бірге ойнайтын. Айналасы балалардың күміс күлкісіне толы бұл патшалықтың әміршісі өзі болды. Далада козы-лақ, қой бағып жүріп, көңілді ойынға жан-тәнімен беріле еніп кететін. Содан үйге қайтарда ғана қиялындағы құрдастарымен ертеңге дейін қимай қоштасады. Арманшыл бала жалғыздықты осылай жеңді.

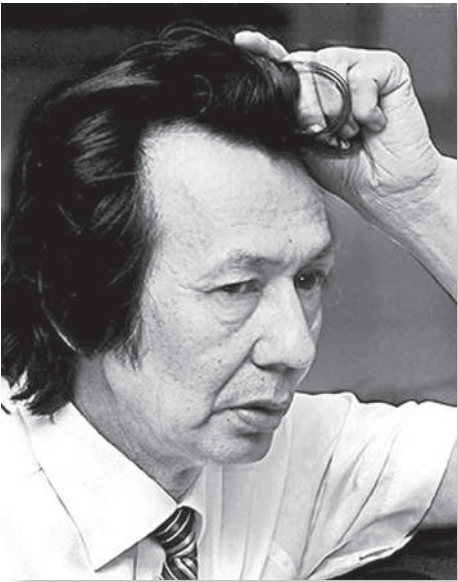
Кейде ойнап жүріп, сонау ақша бұлттардың арасынан анасы мен бауырларын көргендей болады. Ұмтылады, қолы жетпейді. Бір бақыты кем балдырған шағын жиі есіне алатын жазушы «Еңбектеген бала емес, еңкейген көрі емес, байғұс анамның ғұмыры неге қысқа болды?» деген сұрақтардың жауабын таба алмай қиналатын. Алып та анадан туады. Бөлкі, «Халқының қалаулы ұлы болсын» деп өзін өмірге әкелу үшін ғана шешесі бұл фәниге аз күн қонақ болған шығар. Жазмыш осы, толқын-таксіреттің жетегінде кеткен мөлдiреген жас бейнесі ғана еміс-еміс есте қалды.

2005 жылы анасына арнап ас берді. Басына жанартып құлпытас орнатты. Қолынан келгені осы болды. «Таңертең киген көйлегінді кешке өзің шешетініне сенімдімісін?!» дейді жүрегіне иман ұйған бір мұсылман. Иә, Раббым, алдымыз өзіне аян, бізге жұмбақ. Өмірге өз еркімізбен келдік пе?.. Кетерде де бізден келісім сұралмас.

ТҮП-ТАМЫР

Қозы күнінде пілте шамның жарығымен атасы мен әжесіне ертегі-жырлар, дастандар оқитын. Олар да тыңдаудан жалықпаушы еді. Кейде мұның айтқан осы ұзақ толғауларын түзетіп отыратын. Кейін оларға өзінің жазғандарын да оқып берер еді ғой... Айталық, «Бас» романын тыңдаса, қариялар не дер еді? Бұған қарап бір күрсініп алған әжесі: «Батырдың жоқтаушысы болыпсың, жөн. Махамбетті қолдаған да, қорлаған да – сорлы халық. Өз қазағы. Сенің де сол әжет бабана ұқсас жерін көп. Қарғам, өзің де басына абай болғайсың» дер ме екен? Көбін кигеннің кері келмейтініне көз жетті. Көкірегі көне қазынаға толы шежіреші атасы Отарбай мен анасының орнын басқан кемеңгер әжесі Гүлбағила тірлікте ұрпағының тілеуін тілеп өтті. Асыз өссе де, жетімдік көрген жері жоқ.

Жыртық көңілін әжесінің мейірімімен жамады. Тамағы тоқ, көйлегі көк болды. Өз жұртында емін-еркін өсіп, өз түп-тамырынан терең нәр алды. Үлкендер бар еркелігін көтерді. Санасына қазақы тәрбиені сіңірді. Есті болып ержетуіне зор ықпал еткен сол аяулыларының жарқын бейнесі әркез жүрегінде, құрметі дұға-тілегінде болды.

АЛПЫС БІРІНШІ АЯЛДАМА

ЖАЗУШЫ-ДРАМАТУРГ РАХЫМЖАН ОТАРБАЕВ ТУРАЛЫ СЕГІЗ СӨЗ

ҚАМҚОР ДАУЫС

Тынымсыз еңбекпен шындалған әкесінің тау тұлғасы жыл өткен сайын санада жаңғыра түсті. «Тамыздың соңғы күндері еді. Екінші сыныпқа оқуға келе жаттым. Қасымда – әкем. Ол – аттылы. Ал мен шудасы желкілдеген бұраға мінгенмін. Беталысымыз – теңіз тамағындағы Приморье ауылы. Сонда тұратын Халел ағаның үйіне жатып оқушы едім. Қанішкеннің сыртындағы Көкқұтан өткелінен өткен соң бура жүргісі келмей тартынып қалып, мұрындығы шығып кетті. Бұйдасы әкемнің қолында қалды. Босанған тентек бура ал, кеп қашсын. Әкем сасып: «Рахымжан, қорықпа! Қазір ұстаймын, қорықпа!» деп жанамалап шапты. Екі өркештің ортасында мойным қылқиып, қаршығадай болып кете бардым. Қорыққан да, жылаған да шығармын. Көп кешікпей бураны ұстады-ау. Әлі күнге дейін әкемнің сол даусынан шошып оянамын. Қазір де заман атты бұйдасыз тентек бураның үстінде кетіп бара жатырмын ғой. Беталыс белгісіз. Ондай қамқор дауыс та естілмейді» деп қаламгер өткен күндерді сағынышпен еске алды. Иә, бұл – әкелі-балалы болып бірге жүрген сонау балалық шақтың бір ғана естелігі.

Шал-кемпірдің баласы болып, әкесін ағасындай көріп өсті. Содан ба, жанына көп жолай алмады. Ал ол ұлына жаны қалмай бәйек болатын. Есейіп кеткен кезінде мастықпен қасына қонып шықканы бар. Зінгіттей жігітті әкесі «тоңып қалмасын» деп қатты құшақтап алды. Сол түні әке махаббатын алғаш сезінді. Бір-ақ рет...

Жиырма бес жасында «Әкем ештенне білмейді. Мен оқыдым, тоқыдым. Бәрін білемін» деп ой түгйген еді. Ал елуге толғанда «Әкем тірі болса, көп нәрсені сол кісіден сұрап алар едім» деп өкінгені есінде. Солай, кім-кімнің де көңілінде бір өкініштің қалары анық.

БАЯНДЫ БАҚЫТ

Сүйегі асыл, текті азаматтар әйелі мен баласын мактамаған. Іштей шүкіршілік етіп, Төңірге өз ризашылығын түнгі тілегімен күбірлеп қана жеткізген.

Жазушының жұбайы Сәуле Отарбаеваның мамандығы – журналист. ҚазМУ-ден жоғары білім алса да, ерінің қалауымен шығармашылықтан қол үзіп, жолдасына жол берді. Әйелдің бақыты – отбасы екенін анасынан көрген тәрбиеден көңілге түйіп өскендіктен, «Азаматым биікте жүрсін» деп өзі бір саты төмендеді. Десек те, зайыбының да қоғамда өз орны бар. Ол – Атыраудағы алғаш болып ашылған «Таза бұлақ» жекеменшік балабақшасының иесі. Тәуелсіз елдің ертені – болашақ ұлт тұлғаларын тәрбиелеу ұлы еңбек емес пе?!

Иә, өмірлік серігі Сәулесімен бас қосқан күннен бері екеуі жоктық пен тоқтықты бірге көріп, қуаныш пен қайғыны да бірге бөлісті. Жұбайы жазумен алаңсыз айналысуына бар мүмкіндікті жасады. Жанын түсінді, айыбын кешірді. Кем-кетігін жасырып, мерейін асырды.

Қоғамның жанайқайын, шымбайға батар шындығын замандастарына көркем тілмен жеткізе білген оның қайраткер тұлғасы – келер ғасырдың анызы.

ЖАҚСЫДАН – ШАРАПАТ

Ол көмекке шың мұқтаж жанға қолынан келгенше РАХЫМ етті. Қиындықтан қажығанды арқасынан қағып, ЖАН жылуымен демеді. Жылағанды жұбатты. Жасығанды жігерлендірді. Сүрінгенді сүйелді. Ізінен ерген іні-қарындасқа жөн сілтеді. Осылайша, бір адам жакқан отқа талай кісі жылынды. Сан мәрте өзіне ұсынған лауазымды қызметтерден бас тартты. Сол төрде отырған жолдастарымен арадағы сыйластықты мансапқа айырбастауды хош көрмеді. Еншісіне ерекше тағдыр бұйырған талант иесін көп адам алдымен азамат ретінде таныды. Адамгершілігіне бас иеді.

Жазушының ілгерідегі қаламгер аға-апаларынан көрген үлгі-өнегесі осындай еді. Өзін туғанындай қамқорлаған зиялылардың көл-көсір жақсылығын қалай ұмытсын?! Солардың арқасында шоқтығы биік шоғырдың соңынан бұл да ілескен. Оларға мәңгі қарыздар.

«Ал дұшпан ше? Ол айналайндарға да қарыздармын. Әйтпесе, етек-женімді жинамай, аяу жайылып кетер ем...» дейді ол менімен әңгімесінде.

АЯҚТАЛМАҒАН РОМАН

Жылма-жыл жазбаларының қатары қалындай түскен менің кейіпкерімнің ақ паракка төгілген ащы тері бүгіннің ғана емес, келешектің де қамы еді. Асау тағдыр қазакты аз жылатқан жоқ. Төбемізден қызыл империяның тоқпағы кетіп, тәуелсіздігіміздің таны атқан тұста жазушы тың тақырыптарға түрен салып, шындықтың сонынан шырақ алып түсті. Мұрағаттағы ескі құжаттар ақтарған өткен дәуір сырына үнілген кезінде құнды деректерге кезікті. Айтылмаған ақиқаттарға жолықты. Сөйтіп қазақ деген ұлы халықтың шынайы ғұмырдастанын жазуға білек сыбана кірісіп еді. Із кесіп, зерттеп жүріп түсінгені – бұл қазақтың жоғалтқаны басындағы шашынан да көп екен. Керек десеніз, басын да жоғалтыпты...

Иә, айдлң-күннің амаында бас жоғалды және кімнің басы?.. Аяқ астынан жоқ іздеушілер де табылды. Сүйіншіге берілер доллардың буы қойсын ба, жұрт алаөкпе шабысқа түсіп, бас іздеп кетті. Әлдебіреулердің іс-әрекетінен қылмыстың иісі аңқылды. Ақыры Алматыда жөртөледе 17 жыл жатқан бас сүйек бақилық тұрағына кері оралды-ау.

Шолақ ғұмыр шолтан ете түскенімен, көзінің тірісінде Махамбет бабамыз ғазиз басын ешкімге қорлатпаған болатын. Көресіні өлген соң көрді... Рахымжан Отарбасвтын «Бас» деп аталатын сюрреалистік драмасында батырдың рухын мазалаған тірілердің хикаясы баяндалады.

Қазақ хандарын тұлға ретінде енді таныдық. Драматургтің қолынан шыққан «Жөңгір хан» пьесасынан Жөңгірді жаңа қырынан көреміз. Бір ғана мысал, Жөңгір хан 1841 жылдың 6 желтоқсанында өзінің жеке қаражатымен Бөкей Ордасынан қазақ сахарасында тұңғыш рет мектеп ашты. Бұл мектепті бітірген түлектердің арасынан патшалық Ресей тұсында да, кеңестік кезеңде де танымал тұлғалар шықты. Қазіргі уақытта Батыс Қазақстан облысы Бөкей Ордасы ауданындағы Жөңгір хан атындағы жалпы білім беретін орта мектепті хан мектебінің ізі деп санауға толық негіз бар.

Сондай-ақ қазаққа бір кісідей жақсылық жасаған Темірбек Жүргеновтің «халық жауы» деп атылуы, Жамақ ханның ұлы, беззада Бейбарыстың құл базарда мысырлықтарға сатылуы, немістердің тұтқыны болған қандастарына араша түскен Мұстафа Шоқайдың су мен у татыған ақырғы дәмі, дүниеге аш қасқырдың көзімен қарап, қабанша күркіреген Шыңғыс хан мойындаған тірліктің мәні, т.б. танымал тұлғалардың тағдыр-талайы жазушының жүйрік қаламына ілікті.

Өмір бар жерде, юмор бар. Егер сіз ауыр депрессияны бастан өткерсеңіз, автордың «Біздің ауылдың амазонкалары» деген сериямен жарық көрген кітабын қолға алыңыз. Комедия жанрындағы пьесаларын тамашаланыз. Рахаттанып күліңіз. Жаралы жаныңызды күлкі терапиясымен емденіз.

Әдеби агент арқылы ұлт руханиятын әлемге танытқан қаламгердің оқырман мен уақыттың талабы ескеруде өз ұстанымы болды. Суреткер аз сөзге салмақты ой артып, шағын, ықшам шығармаларға басымдық берді.

Шындалып, шабыттың шырқау биігіне көтерілген дарабоздың тыңдырар тірлігі әлі де алда болатын. Сөз зергерінен күтеріміз көп еді. Алайда жазарын сарқып жазып кеткен жампоз бар ма?! Ол да «Ақырзаман», «Алтын адамның оянуы», «Қыз Данайдың қырғыны», «Босқындар», т.б. салмақты романдары мен тарихи драмаларын аяқтап алмады. Әлем әдебиетінің таңдаулы туындыларын қазақ тілінде сөйлету де қол жетпеген армандарының бірі болып қалды. Сүрлеп сактаған ең субелі дүниесі, ең соңғы сыры өз бойында кетті. Ғұмыр бойы іздеген жоғын тауып, көңілі жайланардай талпындырған жетпісін жағалауға жеткізбеді. Уақыт көшкен керуендегі боз майдай бұйдасын сүйретіп, алға жылжып барады. Ал біз сол көштің соңынан ілесіп келеміз. Әулем жерге ұзаған сайын жолымыз да қысқара түсер.

Әр жолаушының өз аялдамасы бар. Бұйрықты жерден бір қадам да алға оза алмайсын. Алаштың ұлы, Алланың құлы – Әз Рахымжан да әкесі өте алмаған өткелдің тұсынан тоқтады. Алпыс бірінші аялдама алдынан мәңгіліктің есігін ашты. Ақыры ауыздықпен алысқан асау күндерді артта қалдырып, жаны тынышып, манайы аппақ нұрға айналды...

Бағила САҒЫНДЫҚҚЫЗЫ,

Атырау қаласы

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

АИНА

www.jasqazaq.kz

Ұшқыр тазы тұқымы құрымасын десек

Jas qazaq: Елімізде құмай тазыны дамыту қандай деңгейде жүріп жатыр?

Ғабит Сейітжанов: Негізінен, елімізде тазыны дамыту жақсы жүріп жатыр. Мемлекет тарапынан анау айтқандай көмек болмаса да, тазы жүгіртіп жүрген жігіттер өз қаражаттарына түрлі жарыстар ұйымдастыруда. Мысалы, қарашаның басында сондай үлкен байқау болғалы тұр. Ырғызға еліміздің түкпір-түкпіріндегі серілер жиналып, тазыларының бағы мен бабын сынамақшы. Бұл жарыстың өзгешелігі, дала аңдарына жүйріктерімізді қосамыз, борсық пен қасқыр секілді азулыларға салып, тазылардың жүректілігін анықтаймыз. Қазақтың тазысы әмбебап ит болған. Сондықтан жүйріктігінде де, батылдығында да шек болмауы керек.

Jas qazaq: Жаңа «әмбебап тазы» деп айттыңыз, қазіргі күні сондай иттер бар ма?

Ғабит Сейітжанов: Әлбетте, қояннан қасқырға дейін қанжығаны майлайтын тазылар бар. Бірақ өте аз. Әр облыста осындай жарыстарды ұйымдастыру арқылы текті тұқымдарды анықтап, қан алмасып дамыту үстіндеміз. «Көре-көре көсем боласын» деген секілді, жарыстардың пайдасы өте зор. Өйткені алыстағы серілермен танысып, бір мүддеге жұмыс істеудің өзі бір ғанибет.

Jas qazaq: Тазы тектес жүйрік ит тұқымдары басқа мемлекеттерде де баршылық, ал қазақы тазы несімен ерекшеленеді?

Ғабит Сейітжанов: Иә, рас. Тазы тектес жүйріктер өте көп. Мысалы, арабың «салоги», орыстардың төбеті, ауғандықтардың да, қырғыздардың да анқоймастары бар. Құмай тазының ерекшелігі — ыстыққа да, суыққа да төзімді. Ен далада кезіккен аңды жібермеуі, нулы жерде өзі іздеп, қансонара ізбен де, иіспен де жүріп олжалы болуы өзге ит тұқымдарында кездесе бермейтін қасиет. Оқтаулы мылтық секілді ғой, қысқаша айтқанда. Десе де, қазіргі тазылар ұсақталып кетті. Түз тағысына емес, түлкіге де бата алмайтын тазылар бар. Мамандарды шақыртып өткізлетін байқаулардың көбінде тазының аңшылыққа деген қабілетіне емес, сұлулығына ғана қатты мән беретін болған. Сол үшін де, қазір дәстүрлі

аңшылықты қолға алып, «Салбұрын» деген атаумен жыл сайын тазы жарысын өткізуді барша тазы жанашырлары болып қолға алды.

Jas qazaq: Тазының қара базардағы құны қанша?

Ғабит Сейітжанов: Кез келген күшіктің немесе иттің бағасы оның қанына байланысты. Айтпағым, тегіне қарайды. Әке-шешесі жүйрік те, алғыр болса, бағасы да шарықтайды. Тіпті бір жылқыға да сатылған тазылар бар. Дегенмен мұны да пайдаға айналдырып жүрген кісілер жоқ емес. Қорада қамап ұстап, аңшылыққа да шықпай, тазыны тек сату үшін ғана бағатындардың саудасы да сәтті бола бермейді. Себебі әр адам күшік аларда оның тұқымына аса мән береді.

Jas qazaq: Соңғы жылдары еліміздің әр өңірінде тазы жанашырлары түрлі жарыстар ұйымдастырып жүргенін жақсы білеміз. Сондай жарыстар асыл қазынамыздың көбеюіне себеп бола алды ма?

Ғабит Сейітжанов: Жаңа айтқанымдай, жарыстардың ықпалы өте зор. Біздің Ақтөбенің өзінде үш-төрт жыл бұрын 300-ге жуық тазы болса, бүгінгі күні 1500-ге дейін артты десем қателеспеймін. Қазір әлеуметтік желінің пайдасы тиіп жатыр. Аңшылықтағы түрлі қызықты видеоларды өңдеп салып, оны жас буын өкілдері көріп, хат та жазып тұрады. Сонымыздан ерген інілеріміз де күшік сұрап жиі хабарласады. Әрине, болам деген баланың бетін қағу бізге тән емес, керісінше, көңілін қалдырмай, текті иттің күшіктерің қолдарына ұстатып-ақ жібере саламыз.

Jas qazaq: Қазіргі уақытта елді мойындатып жүрген мықтылары бар шығар?

Ғабит Сейітжанов: Бұрынғының тілімен «Ақан серінің Базаралы» деген секілді, шырға тарту жарысында алдына қара салмай жүрген Көкшетауда Ерғазының Басары, Оралда Тұрымтай мен Нөкер, Жанарқада Кербез, Жаркентте Айқара сияқты ұшқыр тазылар бар.

Мәулен ЖЕКСЕНЫ

РУХАНИ
ҚАЗЫНА

Алматыдағы Ұлттық кітапхана қоры 2500 дана кітаппен толықты. Бас кітапхананың Н.Дәулетова атындағы бөлмесіне экономика және саяси ғылымдарының докторы, Еуразиялық даму орталығының Бас директоры Тайыр Мансұровтың ел Тәуелсіздігінің 30 жылдығына орай осы кезең аралығында еліміздің маңызды оқиғаларына қатысты дайындаған еңбектері табысталды.

Сан қырлы тұлға

Елімізге танымал мемлекет және қоғам қайраткері, дипломат Тайыр Мансұров — ерен еңбегімен ел құрметіне бөленген тұлғалардың бірі.

Қазақ саясаткері ұзақ жылдар бойы ТМД елдері арасындағы еуразиялық интеграция игілігі жолында еңбек етіп, өз ісінің майталманы ретінде танылды. Ел мүддесі үшін аса маңызды қызмет атқара жүріп, саналы ғұмырында көптеген ғылыми еңбектер, монографиялар жазды. Көркем әдебиетке де қалам сілтеді.

Салтанатты шарала сөз алған Мәжіліс депутаты Дархан Мыңбай құндылықтардың Ұлттық кітапхана төрінен орын алуын қуанышпен

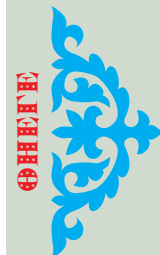

жеткізді. Ол: «Бұл шараның орны бөлек. Кітапханаға кітапқа жаны ашитын адам ғана келеді. Ұлттық қорға табысталаып отырған Тайыр Мансұровтың туындылары ерекше. Саясаткер, әсіресе, Н.Төрекұлов

алды. Сондай-ақ жиынға келгендер Т. Мансұровтың кітапхана қорына тапсырылатын кітаптарынан құралған «Сан қырлы тұлға» атты көрмені тамашалады.

Макпал НОҒАЙБАЕВА

Түркиялық жазушы әрі кәсіпкер Ерсін Білге есекке мініп ауыл-ауылды аралап, балаларға кітап пен оқу құралдарын таратыпты. Осылайша жазушы өзінің бала арманын орындамақ болған. Кәсіпкер Германияда тұрғанымен, өзінің туған жеріне көліп, кітапқа қолы жетө бермейтін ауыл балаларының қуанышына ортақтасады.

Гүлағаш ауданындағы Саратлы бастауыш мектебіне Қарақачан атты есегімен келген 58 жастағы Ерсін Білге, оқушыларға түрік және әлем классиктерімен қоса, оқу құралдарын таратады. Есек үстіндегі заттарды көргенде, балалар таң қалғанын жасырмайды. Есесіне, алған сыйлықтарына мәз-мейрам болысады.

Ерсін мырза Ерзинжандағы бастауыш және орта мектепте қиын жағдайда оқығанын айтады. Ол кезде қажетті оқу құралдары мен кітаптары болмай, жоқшылық зардабын тартқан. Қазір кітап таратып жүруінің басты себебі де осы. Балалық шағында ауыл балаларының білім алуға мүмкіндігі бола бермейді дейді.

Жазушы балалық шағын былай деп есіне алды: «Әрине, ол жылдары тасымал қызметі дами қоймаған. Ауыл жолдары соқпақты болды. Тек жануармен ғана өте аласың. Бала кезімде «бір кісі есекке қалам, дәптер мен кітапты толтырып артып келіп, бізге берсе ғой» деп армандайтынмын. Бірақ менің арманымды ешкім орындамады. Сондықтан туып-өскен өлкемдегі балалардың арманын орындау үшін есекпен келдім».

Білге Ардахан, Қарс, Ерзинжандағы оқушыларға да кітап және кеңсе заттарын алып барған. Осы уақытқа дейін 2600 ауыл баласымен жүздескен.

«Балалардың көзіндегі ұшқынды көргенде қатты қуандым. Бүгінге дейін 2600 ауыл баласымен жүздестім. Әр балаға қалам, дәптер, өшіргіш, ұштағыш, әлем және түрік классиктерінің кітабын сыйға тарттым. Пандемия кезінде ауылдарды аралай алмадым. «Есекпен келген Достоевский» атты кітап жаздым. Бұл кітаптан түскен қаржыны да ауыл балаларына жұмсадым. Ой-қиялымды балаларға айттым. Олардың арман-мақсатын тыңдадым. Оған да қуандым. Балалармен кездесуде өзімді өте бақытты сезінемін», — дейді ағынан жарылып.

Ауыл балаларымен кездескенде Ерсін Білге өз балалық шағымен қайта қауышқандай болғанын жеткізді. 7-сынып оқушысы Ямур Челик жазушы Ерсін Білгенің мектебіне келіп, сыйлық таратқанына қатты қуанғанын айтады. Барлығы үшін алғыс айтып, кітаптарды түгел оқитынына сөз берді.

Түрік тілінен аударған
Олжас ӘБДІХАЛЫҚ

Бас редактор — директор Срайыл Махатұлы СМАЙЫЛ Редакция алқасы: Қуаныш НҰРДАНБЕКҰЛЫ жауапты хатшы Ғалия ҚАЛИЕВА компьютер орталығының жетекшісі Тілшілер мен қызметкерлер: Гүлнар АХМЕТОВА — экономика, нарық Макпал НОҒАЙБАЕВА — арнаулы тілші Кәмшат ТӨЛЕШОВА — теріміш Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-caim	Аймақтағы меншікті тілшілер: Байкен ҚӨБЕЕВ — Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары (8 778 910 45 34) Қажет АНДАС — Алматы облысы (8 747 706 13 82) Баян ЖАНҰЗАКОВА — Атырау облысы (8 702 426 69 05) Мәриям АЙТБАЙ — Шымкент қаласы Ернұр КЕНЖЕБАЙ — шолушы Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30) Кезекші редактор Макпал НОҒАЙБАЕВА	Меншік иесі: «Аманат Медиа» ЖШС Директордың орынбасары Мейрамбек ҚҰЛМҰХАМЕДОВ Бас есепші Расима ӘКІМБЕКОВА	Редакцияның мекенжайы: 050012, Алматы қаласы, Мәуленов, 85 үй, №61 кеңсе, 3-қабат (<i>Бөгенбай батыр көшесінің қиылысы</i>) Телефондар: 8(727) 272-43-39; 272-43-25 Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 272-46-22 (жарнама бөлімі) Газет «Дәуір» ЖШС РПИК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54 Тапсырыс — №2283; Бағасы келісім бойынша Апталық таралым — 5000 дана <i>Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «Ait-Astana» әуежайының ұшақтарында бар.</i> Газет 2004 жылы 14 желтоқсанда тіркелген. 2021 жылдың 03 маусымында ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке тұрып, № KZ68VPY00036247 куәлігін алды. Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді. Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты. Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.
--	--	--	--